

მამუკა გოგიტიძე

საუკუნის კარიგჭესთან

(მხატვრულ - ისტორიული ნოველა)

გამომცემლობა „მნიგნობარი“
თბილისი 2023

საქართველოს სამხედრო ისტორიის საზოგადოების თავმჯდომარის, საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრის, მამუკა გოგიტიძის ნოველა „საუკუნის კარიბჭესთან“ მხატვრულ-ისტორიული ჟანრისაა. მასში განხილული ისტორიული პერიოდი მოიცავს 1798 - 1801 წლებში ქართლ-კახეთის სამეფო კარზე განვითარებული ტრაგედიის პერიპეტიებს, საქართველო-რუსეთის იმდროინდელ ურთიერთობებს, რასაც მოჰყვა შემდგომი მოვლენები - ბაგრატიონთა ტახტის ხელყოფა, ქართლ-კახეთის სამეფოს ანექსია და რუსეთთან შეერთება გუბერნიის სახით 1801 წელს.

**ვუძღვნი ჩემი მეგობრის და კოლეგის
ისტორიის დოქტორის, პროფესორ**

ბიორბი ბაჟიტაშვილის

ნათელ ხსოვნას

**რედაქტორი
მანანა გორგიშვილი**

**დამკაბადონებელი
თამარ ტყაბლაძე**

ISBN 978-9941-508-55-4

„ერეკლეს გარეშე“

იდგა 1798 წლის 11 იანვარი. ეს შფოთვით აღსავსე საუკუნე იწურებოდა, მარა იწურებოდა ძალზე დიდი უბედურობებით აღსავსე... ჯერ იყო 1795 წლის შავი სექტემბერი, როცა სპარსელმა საჭურისმა ალა მახმად ხანმა* აღგავა მიწისაგან პირისა ტფილისი და მისი შემოგარენი, მერე მოჰყვა მას შავი ჭირი და აჰა მესამე უბედურებაც დაატყდა ქართლ-კახეთის სამეფოს... დიდი ბურჯი ეცლებოდა მას ერეკლე მეფის სახით, რომელსაც სიბერეშიც კი ხალხი ეძახდა პატარა კახს. ამ ქვეყანას თეიმურაზი და ერეკლე ორმოცდაათი წლის მანძილზე აძლიერებდნენ თავისი მოღვაწეობით... და ამ საჭურისმა ორ დღეში მიწასთან გაასწორა მათი ნალოლიავი და ნაშენი ქვეყანა...

სოფელ საგარეჯოს პეტრე-პავლეს ეკლესიასთან იჯდა ოთხმოცამდე წლის მოხუცი და ღრმა ფიქრებში იყო წასული, როცა შენიშნა გზაზე მხედარი, რომელიც მიემართებოდა მისკენ.

- მოხუცო! მოხუცო! სოფელში ვინმე არის?

- რას ქვია ვინმე არის, არის აბა არ არის, მე ამ სოფლის მამასახლისი ვარ, აზნაური ვანო შენგელიძე, მობრძანდით ბატონო, ხომ მშვიდობაა?

- მშვიდობა მოგცეს უფალმა! - უპასუხა მგზავრმა, - დასვენების დრო სულ არ მაქვს, ერთი ჩემს ცხენს ცოტა თივა აჭამეთ თუ შეიძლება, და გავქუსლავ. თელავიდან მოვდივარ დედაქალაქისკენ... ცუდი ამბავი მომაქ, ძალიან ცუდი... და მიესალმა მასპინძელს.

- გიორგი, შვილო, - მიუბრუნდა მოხუცი ბიჭს, - ერთი მიხედე ცხენსა...

- რა ამბავია მასეთი, ბატონო? ისევ შემოგვესია მტერი?

*ალა-მაჰმად-ხანი (1742 - 1797) — სპარსეთის გამგებელი 1794 წლიდან, შაჰი 1796 წლიდან. ყაჯართა დინასტიის დამაარსებელი. საჭურისი. 1797 წელს ამიერკავკასიაში მეორედ ლაშქრობისას ალა-მაჰმად-ხანი შუშაში მოკლეს მისმა მსახურებმა.

- არა, ჩემო ბატონო... აღარ გვყავს მეფე ერეკლე, ჩვენი პატარა კახი... დღეს გამთენიისას მიაბარა უფალს სული...

- მე ჩვენ მეფეს ვახლდი ინდოეთსა და ავღანეთში ნადირის* ლაშქრობაში... ეჰ, რამდენმა წყალმა ჩაიარა მას შემდეგ, არც კი მჯერა, რომ ეს ყველაფერი მართლა მე გადამხდა... მაგრამ ეს ყველაფერი იყო... როგორც ერთი დიდი სიზმარი.

ასეთი სიბერე დამიდგა, მეუღლე დიდის ხნის წინათ ჯერ ომამდე გარდამეცვალა, სამივე ვაჟკაცი ამ ომში დამელუპა და დამრჩნენ ეს ჩემი შვილიშვილები, ერთი მეორეზე პატარები. ერთი ქვრივია სოფელში და ის მეხმარება ამათ გაზრდაში, თორემ მე ორი პარასკევი ღა დამრჩა ამ ქვეყანაზე და... -თავისი დაკაჟული ხელით მოინმინდა ცრემლები ვანო პაპამ.

მგზავრმა გახედა ბიჭს, რომელსაც მიჰყავდა თავლაში ცხენი რათა ეჭმია მისთვის თივა...

- ჩემი შვილიშვილია, ბატონო... ოცი წლისა გახდა შარშან, ჩემი დაღუპული უფროსი ვაჟის, ვანოს შვილია, კარგი ბაღალია... მეურნეობაში მეხმარება ... მჭედლის და ხარაზის ხელობაც იცის... იქნებ ამათ შთამომავლობამ მოესწროს ჩვენი ბედკრული საქართველოს აყვავებას, მე კი ვეღარ მოვესწრები ეს ნამდვილად ვიცი... ინურება ეს მშფოთვარე საუკუნეც და რა გველოდება ხვალ, არ ვიცი... როგორ მოგმართო ბატონო? - იკითხა მასპინძელმა.

- დიმიტრი მქვია, გვარად ჯავახიშვილი ვარ, მეფის გარდაცვალების საბუთი უნდა ჩავიტანო დღესვე დედაქალაქში...

- ჩემი ჭერი დალოცე, კეთილო კაცო...

- დალოცვილი ყოფილიყავი ვანო პაპა შენი მონაგარი... -და გადაჰკრა ჭიქა ღვინო.

-ერთი თხოვნა მაქ შენთანა... შენა მოძრაობ იქეთ აქეთ, ხალხსა იცნობ და ერთი დარდი არ მასვენებს მუდამ... -და უცბად ცრემლები წამოუვიდა.

*ნადირ-შაჰ ავშარი (1688-1747) — ირანის შაჰი 1736-1747, ყიზილბაშთა ავშარის ტომიდან. ნადირ-შაჰი მოკლეს შეთქმულმა ჯარისკაცებმა ხორასანში, საკუთარ სანოლ ოთახში.

- რა იყო ვანო პაპა, ხომ მშვიდობაა... - შენუხდა დიმიტრი.

- რაშია საქმე იცი, ჩემი ძმისშვილი მყავს დაკარგული, უკვე რამდენი წელია, ერთი ოცი წელი იქნება, აი ომი რო იყო ოს-მალებთან, ის ოხერი ტუტლიბინი* ღენერალი რო გამოგზავნა როსიის მეფემ... მაშინ გადავიდა იმერეთში მდგარ რუსის ჯარში და იმის მერე არაფერი ვიცი რა მის შესახებ... კარგი ბიჭი იყო, ამისი ხნისა ლამისა, ეხლა ორმოცი წლისა უნდა იყოს, იქნებ რაიმე გაარკვიო, ჰა? არ მინდა ისე მოგვკვდე? იქნებ ცოცხალია?

- გავარკვევ მაქ საქმეს, „კავკაზსკი ლინიაზე“, მყავს მეგობარი, რა ქვია შენ ძმიშვილსა?

- დავითი იოსებას შვილია. შენი სამუდამო მევალე ვიქნები.

რალაცა ხნის შემდეგ, ვანო პაპამ კითხა დიმიტრის:

- ხალხი ამბობს რომა მეფის კარზე ქიშპობენ უფლისწულე-ბიო, მართალია ეს ამბავი?

- მართალია მოხუცო, მართალია, ძან ცუდ დღეში ვართ... რა გვეშველება პატარა კახის შემდეგ, წარმოდგენაც კი მიჭირს, ამდენ შვილებს ქიშპი და მტრობა არ ელევათ. აფსუს არც ვახტანგი* და არც ლევანი* ცოცხლები აღარ არიან... ისინი ძლიერები იყვნენ და მეფის სათანადო დასაყრდენები იყვნენ, მათი იმედი ჰქონდა, ეხლა ვის უნდა დარჩეს ქვეყნის სადავეები? რა საკვირველია, გიორგი არ და ვერ იქნება ისეთი ძლიერი მეფე, როგორიც ჩვენი მეფე ერეკლე იყო, თუმცა ჯეელობაში ძლიერი მეომარი იყო... ხუმრობა საქმე ხომ არაა ორმოცდაათ წელზე მეტია ედგა სამეფოს სათავეში... თანაც გიორგი ავადაა, ვინ იცის როგორ განვითარდება მოვლენები... ერთის მხრივ ჩვენს ამაოხრებელ აღას კი აზღვევინეს სამაგიერო იმის გამო რაც ჩვენს მეფეს დამართა და თანაც ხმა დადის რომ დატყვევებულმა ქართველებმა გამოსჭრეს მას ყელიო...

იქით როსიის იმპერატორმა პავლემ* შემოგვითვალა, რა-ლად გინდათ ჩვენი დახმარებაო, ალა მოკლულიაო და თქვენ სა-

*ტოტლებენი-გოტლიბ კურტ ჰაინრიხი (1715-1773) —გენერალ-მაიორი, რუსული ჯარის მეტაური იმერეთში.

*ვახტანგი, უფლისწული, ერეკლე II შვილი (ვახტანგ კარგი) (1738-1756)

*ლევანი, უფლისწული, ერეკლე II შვილი, მორიგე ჯარის სარდალი (1756-1781)

*პავლე I (1754-1801), რუსეთის იმპერატორი 1796-1801 წლებში.

შიშროება მოგეხსნათო, ლეკებს კიდევ თქვენი ძალებით გაუმკლავდითო... მეტს ვერ დავრჩები, დრო არ ითმენს, დღესვე უნდა ვიყო დედაქალაქში, - და დაიწყო გამომშვოდობება.

- ერთი წამით, დიმიტრი, ეს საგზალი გაიყოლიე, ლუკმა პურს და ჭიქა ღვინოს მაინც თავისი გემო აქვს,- და გადაეხვიენ ერთმანეთს, დიდი ხნის მეგობრებივით. გზა მშვიდობისა!

გიორგიმ თავლიდან გამოიყვანა ცხენი და მიჰგვარა მის პატრონს.

- რა ჰქვია, ბატონო თქვენს ცხენს?- იკითხა ბიჭმა.

- „კახელოს,, ვეძახი ჯო.

- კარგ ბედს გისურვებ გიორგი, იქნებ კიდევ შეგვახვედროს ბედმა... აბა ბედნივრად ვანო პაპა,-და მხედარმა აიღო გეზი ტფილისისკენ.

... ინერებოდა ახალი ფურცელი საქართველოს ისტორიაში, ერეკლის გარეშე და გიორგისთან ერთად... ერეკლესთან ყოფნა ერს და ბერს დაამახსოვრდა ორმოცდათორმეტწლიანი მართველობით, ხოლო რამდენ ხანს გასტანდა გიორგის მეფობა, არავინ ჯერ ჯერობით არ იცოდა, იმიტომ რომ უფლისწული გიორგი ადიოდა ტახტზე ძლიერ ავადმყოფი და გაურკვეველი ქვეყნის ხვალისდელ დღეში...

„გიორგის მეფობა“

უფლისწული თავის ამალით ჯერ კიდევ 1795 წლის სექტემბრის ბოლოდან იყო გამოგზავნილი ერეკლეს მიერ ტფილისში, რათა ეხელმძღვანელა დანგრეული ქალაქის აღდგენით სამუშაოებს. ქალაქი იყო ქცეული ნანგრევებად, ქუჩებში ეყარა გახრწნილი გვამები და აქა იქ ისმოდა შავი ჭირისგან და შიმშილისგან მომაკვდავი ადამიანების კვნესა და ვედრება. მან ბევრი რამ გააკეთა, მოიწვია მშენებლები მდინარე მტკვარზე გადასასვლელის მოსაწყობად, რადგან ძველი გადასასვლელი სპარსელებმა დაწვეს. სამუშაოები ძალზე დაჩქარებული ტემპით მიმდინარეობდა და სულ მალე ტფილისმა ქალაქის სახე მიიღო.

დარჩა რა თვითონ ტფილისში, უფლისწულმა გიორგიმ გააგზავნა თავისი შვილი დავითი ყაზახის, ბორჩალოს და შამშადილოს ტომების თავიანთ საცხოვრებელ ადგილებზე დასაბრუნებლად. ეს ტომები სპარსელების შემოსევამდე ცხოვრობდნენ მიწებზე, რომლებიც წარმოადგენდნენ გიორგის საუფლისწულოს. უფლისწულ დავითს უნდა დაებრუნებინა ასევე კახელებიც, რომლებიც ცხოვრობდნენ ტფილისის შემოგარენში და ყველა, ვინც მიაღწია არაგვის ხეობამდე როცა მათ მისდევდნენ სპარსელები და მოემზადებინა დიდი მარაგები ზამთრისათვის.

მისი შვილი დავით ბატონიშვილი* 1787-89 და 1795-1798 წლებში სწავლობდა და მსახურობდა რუსეთის ჯარში, თავის-სავე სახელობის პოლკში. 1789 წელს მონაწილეობდა ყარსთან ბრძოლაში და გაბედული მეომრის სახელი მოიხვეჭა. კრწანისში დავით ბატონიშვილი სეიდ-აბადის ბოლოს ტფილისში შემომაგვალ გზებს კეტავდა მეზობლთა რაზმით და 6 ზარბაზნით. ამ რაზმმა დიდი ზარალი მიაყენა მტერს ბრძოლის პირველ და მეორე დღეს (10 და 11 სექტემბერს).

*დავით ბატონიშვილი, ბაგრატიონი (1867-1819) - გიორგი XII უფროსი ძე, ქართლ-კახეთის სამეფოს გამგებელი 1800-1801, მწერალი, მეცნიერი, გენერალ-ლეიტენანტი (1800).

1796 წელს ერეკლე II, დავითი და ერეკლე ბატონიშვილები განჯის მმართველის ჯავად-ხანის წინააღმდეგ გაგზავნა, რომელმაც დიდი სამსახური გაუწია ალა-მაჰმად ხანს საქართველოში ლაშქრობის დროს, ქართულმა ჯარმა ბატონიშვილების მეთაურობით განჯა აიღო, რის შედეგად განჯა ისევ საქართველოს მოხარკე გახდა. ამავე დროს სამშობლოში დააბრუნეს 1000 დატყვევებული ქართველი და სომეხი.

შიმშილის საშიშროებამ, რომელიც მოსალოდნელი იყო ტფილისისთვის, აიძულა გიორგი ჩამოეტანათ პურის მარაგი ყარსიდან და ცხოვრების ეს სასიცოცხლო მოთხოვნობა გროვდებოდა ქართლში და კახეთის იმ ნაწილში, სადაც შემოსევა ნაკლებად იყო, ან სულ არ იყო. მოკლედ რომ ვთქვათ ტფილისში გიორგი ცოტა ხანს დარჩა და იქიდან გაემგზავრა სოფელ სალოლიში*, ადგილობრივ ყაზახ აგალარებთან* შესახვედრად.

აგალარებს და ადგილობრივ მაცხოვრებლებს, კარგად ახსოვდათ უფლისწულის სიმამაცე და დიდი სიხარულით მიიღეს იგი, ხოლო გიორგი ყველა საშუალებით ცდილობდა განეწყო მათდამი თავისი კეთილი განწყობა.

გიორგიმ იცოდა რომ დღე დღეზე ჩაესვენებოდა სამუდამოდ ერეკლეს მზე და დღეები მისი დათვლილიყო. ეს ეს იყო რომ გიორგი და მისი თანმხლები პირები უნდა დამჯდარიყვნენ ნასახემსებლად, როცა მას ეახლა თელავიდან ჩამოსული ზემოთ ხსენებული დიმიტრი ჯავახიშვილი სათანადო წერილით. გიორგიმ ითხოვა ჯვარი, წმინდა სახარება და იხმო თავისი ამალის წევრები: თავადები ივანე ორბელიანი*, ელიზბარ ფალავანდიშვილი*, ალექსანდრე მაყაშვილი და მღვდელი ელეფთერ ზურა-

*სალოლი - დაბა აზერბაიჯანის რესპ. აღსტაფას რაიონში.

*ალალარები - უფროსი, ზედამხედველი, ბატონ-პატრონი.

*იოვანე (ივანე) დავითის ძე ორბელიანი (1765-1808) - ორბელიანთა სახლის უფროსი, ქართლის მეფის სახლთუხუცესი, მენინავე სადროშოს სარდალი, გენერალ-მაიორი (1803).

*ელიზბარ იესეს ძე ფალავანდიშვილი (1758 -1824), მეფე გიორგის ელჩი რუსეთის იმპერატორის კარზე.

ბიშვილი. შეიარაღებული აგალარების წრეში მოხვედრილი ხალხის სახეებზე დაბნეულობა გამოიხატა.

- მშობელი ჩემი, - დაიწყო ლაპარაკი გიორგიმ, - ღმერთის ნებით მიიცვალა. მე - მისი უფროსი შვილი, ვარ ტახტის მემკვიდრე. ვისაც უნდა შემეფიცოს მე ერთგულებაზე, ვისაც არ სურს - ის თავისუფალია თავის არჩევანში.

გიორგის მომხრეები და მონინა აღმდეგენი უყურებდნენ ერთმანეთს, შემდეგ მათ გარშემო მდგომ შეიარაღებული აგალარების ბრბოს და... თავადი ივანე ბაგრატიონ-მუხრანელი* პირველი ემთხვია ჯვარს. მას მიჰყვნენ სხვები.

- გაუმარჯოს მეფე გიორგის! - გაისმა მრავალრიცხოვანი შეძახილები.

1798 წლის 14 იანვარს აღმოსავლეთ საქართველოში გიორგი XII გამეფდა, რომელმაც ტახტის მემკვიდრედ დავითი გამოაცხადა.

ერეკლეს შემდეგ ტახტი გიორგი ბატონიშვილმა კი დაიკავა, მაგრამ მან იცოდა, რომ ერეკლეს დადგენილი წესის შესრულების გარეშე ძმები მას ტახტის დაკავების საშუალებას არ მისცემდნენ. ამიტომ იძულებული გახდა, წერილობითი პირობა დაედო აღნიშნული წესის შესრულების თაობაზე. მიუხედავად ამისა, მოქიშპე ბატონიშვილებმა მისი საწინააღმდეგო კამპანია გააჩაღეს და გავლენიანი თავადების მომხრობა დაიწყეს.

ახალი მეფე თავს კომფორტულად ვერ გრძნობდა და დაქირავებული ლეკების იმედზე იყო. მით უმეტეს, რომ რუსეთიდან, რომელიც ევროპის საქმეებში იყო ჩაფლული, ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა. ასეთ ვითარებაში მას თითქოს შველად მოეგვინა სპარსეთის ახალი შაჰის, ბაბა ხანის* (ფათ-ალი-შაჰის) ელჩის მოსვლა, რომელიც მას სპარსეთის და ქართლ-კახეთის სამეფოს ძველი ურთიერთობის აღდგენას თავაზობდა. გიორგი სწრაფად დაეთანხმა სპარსელთა წინადადებას, მაგრამ მოულოდნელად ბაბა

*იოანე (ივანე) კონსტანტინეს ძე მუხრანბატონი (1755-1801) ქართლ-კახეთის სამეფო პოლიტიკური და სამხედრო მოღვაწე

* ბაბა ხანი - ალა-მაჰმედ ხანის ძმისწული

ხანს ქვეყანაში ვითარება გაურთულდა და იძულებული გახდა, მოლაპარაკება შეეწყვიტა.

ამასობაში, 1798 წლის 21 თებერვალს, სვეტიცხოვლის ტაძარში მიწას მიაბარეს კიდევ ერთი, ღირსეული წარმომადგენელი ბაგრატიონთა გვარისა.

ერეკლე II უდიდესი კვალი დატოვა ქართველი ხალხის ისტორიაში. სიცოცხლის დიდი ნაწილი მან ლაშქრობაში გაატარა და ხშირად უბრალო ჯარისკაცის ცხოვრობდა. ხალხმა მას საალერსო სახელი „პატარა კახი“ უწოდა.

ერეკლე II პიროვნება, მისი საქმეები, ფართოდ აისახა ქართულ ხალხურ შემოქმედებაში. მისი სახელი ეროვნული დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების სიმბოლოდ იქცა.

ქვეყნის თავდადებული მოამაგე, დიდი სახელმწიფო მოღვაწე, ბრწყინვალე სარდალი, თავისი დროის მონინავე კაცი. მოხუცებულობის მიუხედავად, მისი დაკარგვა აუნაზღაურებელი დანაკარგი იყო აფორიაქებული ქვეყნისთვის.

მეფე ერეკლე – ღრმადმორწმუნე მართლმადიდებელი, პოლიტიკოსის, დიპლომატისა და მხედართმთავრის ნიჭით უხვად დააჯილდოვა ღმერთმა.

ქვეყნის გადარჩენისათვის ერეკლემ იმაზე მეტი გააკეთა ვიდრე შესაძლებელი იყო. ქართლ-კახეთის სამეფოს დაცემა და შემდეგ ქართული სახელმწიფოებრიობის მოსპობა შედეგი იყო დიდი პოლიტიკისა.

საქართველო დარჩებოდა იმას, ვინც სპარსეთ-ოსმალეთ-რუსეთის ხანგრძლივ დაპირისპირებაში გაიმარჯვებდა. ეს გამარჯვება რუსეთს ერგო წილად.

ერეკლე მეორეს შთამომავლობა პატივს უნდა მიაგებდეს იმის გამო, რომ მთელი თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის განმავლობაში, დიდი პოლიტიკისაგან განწირული სამშობლოს გადარჩენას ცდილობდა.

მეფე ერეკლემ სამჯერ იქორწინა. ერეკლეს პირველი მეუღლე ქეთევან ვახტანგის ასული ყაფლანიშვილ-ორბელიანს* მიიჩნევენ, თუმცა არის ცნობა, რომ ერეკლეს პირველი მეუღლე იყო

ქეთევან ფხეიძე. მეორედ ერეკლემ იმერეთის თავად, ზაალ აბაშიძის ქალიშვილზე – ანა აბაშიძეზე* იქორწინა. მესამე მეუღლე – დარეჯან დადიანი იყო. სავარაუდოდ ერეკლეს 24 შვილი ჰყავდა.

...მარტის დასაწყისი იყო და ვანო პაპა თავის ვენახში ფუს-ფუსებდა, ძალა და ჯანი ძველებურად აღარ ჰქონდა, მარა თავის გასაკეთებელ საქმეს ვენახში მაინც ახერხებდა და თანაც გიორგი ისეთი ყოჩალი ყმანვილი იყო რომ ყველა საქმე რო ძალზე ადვილად გამოსდიოდა, გინდა სახლის სახურავის შეკეთება და გინდა ცხენისთვის ნალების გამოცვლა და საერთოდ ისეთი ბიჭი იყო რომ ძალიან ამაყობდა მისით. უკვე მჭედლობა და ხარაზობა შესწავლილი ჰქონდა.

- პატარა კახმა თხუთმეტი წლის ასაკში მოიპოვა პირველი გამარჯვება ლეკებთან ბრძოლაში, შვილო, მაშა-ამოიოჰრა ვანო პაპამ და ფიქრებში ნავიდა...

- პაპა, ცუდად ხომ არ ხარ, - შეეშინდა გიორგის.

- არა, შვილო, ხომ იცი ჩვენ გვარში ას წელზე ნაკლები არავის უცხოვრია... ჩემმა პაპამ ას ოცი წელი იცხოვრა, მაშ... ასე რომ მე კიდევა ორმოცი წელი მტრის ჯინაზე უნდა ვიცხოვრო, ჩვენ განსაკუთრებულები ვართ - შენგელიძეები, დაიმახსოვრე შვილო, შენსა და შენი დების გაბედნიერებას მინდა მოვესწრო... და მერე წამიყვანოს მიქელ-გაბრიელმა თავისთანა თუ უნდა...

-ჩამოასხი ერთი ჭიქა ღვინო, დავილოცოთ რომა ხვალინდელი დღე დღევანდელზე უკეთესი გვექონდეს.

უცებ ჭიშკრიდან მოესმათ ნაცნობი ხმა:

- ვინმე არის სახლში?

- რომელი ხარ მანდა?- იკითხა ვანო პაპამ

- ვერ მიცანი, ვანო პაპა? დიმიტრი ვარ .

- ვახ ჩემო თავო, როგორ ვერ გიცანი ჩემო ბატონო, გიცანი...

მობრძანდი, დაბრძანდი, ზუსტად რომ ვსადილობთ მე და ჩემი გიორგი.

*აბაშიძე ანა -იმერელი თავადის, ზაალ აბაშიძის ქალიშვილი

-აბა რა ამბავია ქვეყანაზე, რით გაგვახარებთ...

-გიორგი, ერთი ამ ჩემსა ცხენსა დასვენება მოუწყვე, ჯერ დავილოცო...

-ხო შენი ჭირიმე დაილოცე...

-ჩამოსახი ერთი ჭიქა ღვინო, დავილოცოთ რომა ხვალინდელი დღე დღევანდელზე უკეთესი გვექონდეს.

დიმიტრიმ გადაჰკრა ჭიქა ღვინო, გატეხა ლუკმა და დაიწყო თავისი მოთხრობა.

-მოკლედ ვანო პაპა, 21 თებერვალს დავკრძალეთ მეფე ერეკლე, ძალიან მძიმე მდგომარეობაა სამეფოში. ბატონიშვილები იულონის ირგვლივ დაირაზმნენ, მეფე გიორგი XII ვაჟები -იოანე*, ბაგრატი* და თეიმურაზი* თავის უფროს ძმას - დავითს უჭერენ მხარს. ბრძოლა ყოველდღიურად მწვავედა. სპარსეთის ახალი შაჰის, ბაბა ხანის ელჩის წასვლის შემდეგ, გიორგიმ ახალი სხვა გამოსავლის ძიება დაიწყო, მაგრამ ამასობაში რუსეთიდან ჩამოუვიდა ელჩობა, რომელიც თავის სიჩუმეს ევროპის საქმეებში გაბლანდვით ხსნის და ძველი ურთიერთობის გაახლებას გვთავაზობს. რუსეთში გაგებული ჰქონიათ, რომ ვიდრე რუსეთიდან ხმა არ ისმოდა, ერეკლემ კინაღამ სპარსეთის მფარველობა მიიღო, ამიტომ საიმპერატორო კარი ახლა საქმის გადადებას აღარ აპირებსო. მისი კარნახით, გიორგიმ პეტერბურგში მეორე ელჩი, გიორგი ავალიშვილი* გააგზავნა და იქაც სასწრაფოდ გადაწყვეტეს მფარველობაში საქართველოს მეორედ მიღება.

რუსეთი ახლა გიორგისგან ოფიციალურ თხოვნას ელოდება. თხოვნაში გათვალისწინებული უნდა იყოს დავით გიორგის ძის ტახტის მემკვიდრედ აღიარება და საქართველოში 3 000 კაციანი რაზმის გამოგზავნა, რომელსაც რაიმე გართულების შემთხვევაში 7 000-იანი კორპუსი დაემატებაო.

*იოანე ბატონიშვილი (ბაგრატიონი) (1866-1830) გამორჩეული მებრძოლი და სარდალი, შვილი ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII

*ბაგრატი ბატონიშვილი (ბაგრატიონი) (1776-1841) ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII ძე

*თეიმურაზ ბატონიშვილი (ბაგრატიონი) (1782-1846), გიორგი XII ძე.

*ავალიშვილი გიორგი (1769-1850) ქართველი მწერალი, პოლიტიკური მოღვაწე, დრამატურგი, მთარგმნელი, მოგზაური.

-რას ამბობ, დიმიტრი, მერე მაგას რა სჯობია, როგორც იქნა ეშველება ჩვენს ქვეყანას, მოესწრო მაინც ჩვენს მეფე ერეკლეს ამ ამბისათვის... - ამოიოხრა ვანო პაპამ.

-შველით კი ეშველება, მარა ამდენი უფლისწულის ბრძოლის და ქიშპის მსხვერპლი არ გახდეს ჩვენი მამული... მე როგორც უყურებ, ასეთი სურათი იკვეთება...

-ეს როგორ?

-ჩვეულებრივად, ვანო პაპა, ეს ერთი ბენო სამეფო ყველა უფლისწულს დაყოფილი აქვთ საუფლისწულოებათ, ტახტი კიდევ ერთია, ყველას მეფობა უნდა... გიორგი კიდენა მძიმედ ავადაა, დიდი დრო არ უნერია, ყველაზე დიდი ერთი ან ორი წელი, არადა ორმოცდათორმეტი წლისაც კი არაა... რუსეთი შეხედავს რო ესენი აქ ვერ აგვარებენ თავიანთ საქმეებს და...

-და რა?

-რა და ერთ მშვენიერ დღეს, როცა მეფე გიორგი აღარ იქნება, აიღებს და შეგიერთებს...

-ეს როგორ შეიძლება?

-მე ვამბობ რომ შესაძლებელია ასე მოხდეს...

-რას ამბობ დიმიტრი? ისინი ხომ ქრისტიანები არიან და არა ურჯულოები, ამას როგორ იკადრებენ?

-თვითონ გაერკვევიან, ვანო პაპა, მაგრამ მე ამისთვის არ ჩამოვსულვარ აქ... შენი გიორგის ნაყვანა მინდა ტფილისში... ტფილისი ძლიერ დაანგრის სპარსელებმა... ცხოვრება თავისი დინებით მიდის, მრავალჯერ მოსპეს მტერ-დუშმანებმა საუკუნეების მანძილზე ჩვენი დედაქალაქი, და ყოველთვის შემდეგ შენდებოდა... ახლაც ასეა, მთელი სამეფოდან ხელოსნები მოგვყავს რომ აღვაშენოთ ტფილისი, ამასობაში იმედია რუსეთიც წაგვეხმარება და შემოსევებიც შეწყდება.

-აბა გიორგი, წამოხვალ ჩემთან დედაქალაქში? ცოლი მე არ მყავს და შვილი მე არ მყავს, გავზრდი, ხელობას შეისწავლის უკეთ, ჩემთან იცხოვრებს, ჯამაგირი დაენიშნება, მოგხედავს ვანო პაპა შენცა და თავის დებსა. ორი კაპიკი კიდენა სჯობია სულ არა რაობას, ასე არაა?

-ასეა ჩემო დიმიტრი, იყოს ასე, მე თანახმა ვარ, თვითონ თუა თანახმა?

გიორგის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, ისე გაუხარდა მას ეს ამბავი რო მადლობის ნიშნად ჩაეხუტა დიმიტრის და მოეფერა „კახელოს„

-აბა გაემზადე ვაჟკაცო და, ნავიდეთ წინ დიდი საქმეები გველოდება, ბედნიერად ვანო პაპა, თუ დააპირებთ ტფილისში ჩამოსვლას, მეტეხის უბანში იკითხე მიტო ჯავახიშვილი, იქ ყველა გეტყვის სადაცაა ჩემი სახლი.

-დაიცათ.-თქვა ვანო პაპამ და შებრუნდა სახლში,-რალაცა უნდა მივცე ბიჭს.

ორიოდე წუთის შემდეგ გამოვიდა სახლიდან და გაუწოდა გიორგის ოქროს ბეჭედი ერეკლე მეფის ხელრთვით და დასძინა.

-შვილო გიორგი, ეს ბეჭედი მიბოძა მე პატარა კახმა, როცა ერთად ვიყავით ინდოეთის ლაშქრობაში, მას მერე ვინახავ თვალის ჩინივით და შენც მაგას გიბარებ, გაუფრთხილდი მას!

-მადლობა პაპა! უძვირფასესი საჩუქარია ჩემთვის... თვალის ჩინივით გაუფრთხილდები მას, და ის არასდროს არ დაიკარგება შენგელიძეების გვარში!

-ეგეც საგზალი... - და ვანო პაპამ გადაჰკიდა ცხენს ხურჯინი.

პაპა-შვილიშვილი გადაეხვივა ერთმანეთს, გიორგი შემოახტა „კახელოს„ და აიღეს გეზი ტფილისისკენ.

„ტფილისის ზეცა“

დიმიტრი სახლობდა ფორაქიშვილის დარბაზის* გვერდით მდებარე სახლში, მეტეხის სასახლის შორიანხლოს. სახლი ისე იყო განლაგებული, რომ ქვემო სახლის ბანი ზემოსათვის „ეზოდ“ იყო გამოყენებული. ორი პატარა ოთახი და სხვენი იყო მთელი მისი ავლა-დიდება. უნდა ითქვას, რომ მეტეხის უბანში სახლები მეტნაკლებად იყო გადარჩენილი აღას შემოსევის შემდეგ, რასაც ვერ იტყოდი ავლაბარზე, რომელიც ძირფესვიანად იყო გადამწვარი.

ეს ეს იყო რომ ცოტა მოითქვეს სული, რომ გიორგიმ დაიწყო „კახელოს“, მოვლა-პატრონობა, როცა კარზე დააკაკუნეს.

-რომელი ხარ მანდა?

-დავითი ვარ, მიტო!

-შამო, რას აკაკუნებ, ჩვენს სულ ახლახანს გეახელით კახეთიდან.

-რა ამბავია კახეთში, რაო როგორა ვართო?

-დაჯე ძმობილო, ლუკმა გავტეხოთ, თითო ჭიქით მოვიგონოთ ჩვენი მამა-მარჩენალი, ჩვენი მეფე ერეკლე, და ამოიხრან სინანულით...

-ამაზე უარს ვერ გეტყვი, მითუმეტეს რომა დილიდან ლუკმა არ ჩამიდია პირში. მშენებლებზე მეთვალყურეობა დამავალა თავადმა ფარსადან ციციშვილმა.

უცებ კარმა დაიჭრიალა.

-ალბათ კატა ან თაგვი, - მიუგო მიტომ.

-კი, ასეა, მხოლოდ ორფეხა კატა ან თაგვი უნდა იყოს, სახელად მარტიროზა - ხმამალა გააგრძელა დავითმა.

-რა ხდება დავით, ერთი მომიყევი ძმობილო, რამე ახალია რაც მე არ ვიცი.

-ჩამოსხი და გეტყვი, ამას წინათ მუშები პურს ჭამდნენ, ხოდა შესანდობარი დალიეს პატარა კახისა და დარეჯან დე-

*ფორაქიშვილების დარბაზი - ტრადიციული ქართული საცხოვრებელი სახლი, რომელიც შეადგენდა ძველი თბილისის საცხოვრებლის ძირითად სახეს.

დოფლის დღეგრძელობისა არ თქვეს, მაგის წყალობით ქიშპობენო... არ ვიცი, როგორ რა, მარა მეორე დღეს მეფის შიკრიკები მოვიდნენ და წაიყვანეს და ჩააგდეს ციხის დილეგში ეგ ჩვენი მუშები. ეხლა ელოდებიან მეფის განაჩენს... აი რა ხდება..მეტი რა გითხრა, ახლა ირკვევა ბევრი რამ, თუ რატომ წავაგეთ ჩვენ ბრძოლა საჭურისთან...

-მაინც რატომო? - არ ეშვებოდა გიორგი.

-რატომო და იმიტომო, რომა სომეხი სოვდაგრების მეშვეობით იგებდა ალა საერთო მდგომარეობას ჩვენში, ზედმინეებით იცოდნენ ჩვენი ლაშქრის შესახებ ყველაფერი, რა შეიარაღება გვქონდა და რამდენი მეზარბაზნე გვყავდა, ამას კიდეც ის დაემატა რომა სპარსთა ელჩი, რომელიც ციხეში ჰყავდა მეფეს, გააპარეს და იმანაც დაუდასტურა ყოველფე. საჭურისს კიდეცა ტფილისელი სომეხი მელიქები - აბო და მეფუნე ულამაზებდნენ მხარს... იმერლებმაც მოგვაცენეს ზარალი, როცა უკან ბრუნდებოდნენ, გზაში ქართლის მოსახლეობა აანიოკეს, გაძარცვეს ადგილობრივი მოსახლეობა... ექვსი დღე ბოგინებდა სპარსი საჭურისი ტფილისში... ცამეტი ათასი ტყვედ წაიყვანა, რაც კი ავლა დიდება იყო მეფის ხაზინაში - ოქრო, ვერცხლი, როსიის იმპერატორის მიერ გამოგზავნილი გვირგვინი, სკიპტრა, პორფირა, დროშა, ანდრიას ორდენი, რაც კი არსენალში ზარბაზნები იყო, ყველაფერი ერთი ხელის მოსმით წაიღო ალამა...

გიორგის ბრძანებით ტარდება ხალხის აღწერა და შემოაქვთ ფულადი გადასახადი სამეფო სასახლის ასაგებად, დღემდე მელიქ ბებუთას სახლში ცხოვრობს, მაგრამ შეკრებილი თანხა არაა საკმარისი და ხმარდება ეკლესიების კეთილმოწყობაზე... დაინყეს სტამბის აღდგენაც. იძახიან რომა, მორიგე ჯარის აღდგენაც უნდაო, მაგრამ ძლიერ ავადაა, მოასწრებს კი...

მე როგორც უყურებ დღევანდელ მდგომარეობას, რას გეტყვით იცით, ერეკლე ხალხს უყვარდა, არა ნაკლებად უყვარს ხალხს დავითიც, კარგი მეომარია, რუსეთში მსახურობდა, ლენერალია, პოლკს მეთაურობს, ის ნამდვილად უნდა იყოს მეფე და თავსაც გაართმევს.

-გვეშველება რამე დავით?

-თუ ისე გავაგრძელებთ ცხოვრებას როგორც ვცხოვრობდით როსიასთან ტრაქტატის დადების შემდეგ, არაფერიც არ გვეშველება, ჩემო მიტო... არ გახსოვს რა მოხდა მაშინ? აქაოდა ამხელა ვეებერთელა მოკავშირე გვეყავსო და... მოდუნდნენ ჩვენი თავად-აზნაურები, ნაკლებად ფიქრობდნენ თავიანთ უსაფრთხოებაზე, და იმაზეც კი რომ ავართა ხანს შეეძლო თავისი შემოსევები გაეგრძელებინა ძველებურად და დააკისრა ერეკლეს ხუთი ათასი მანეთის ხარკი წელიწადში.

ეს ფული საიდან მიდიოდა? შენი და ჩემი ჯიბიდან, არადა თავად-აზნაურები თავისი ჯიბიდან გადაიხდიდნენ ამ ფულსა...

-ნუთუ არაა საშველი? - ჩაერთო საუბარში გიორგი.

-რატო არაა საშველი, შვილო, არის. ჩვენ თვითონ უნდა მივხედოთ ჩვენს თავებს და ვიყოლიოთ ისეთი მეფე, რომელსაც ძლიერი ხასიათი და ნებისყოფა ექნება იმისთვის რომ დაამყაროს წესრიგი სამეფოში...

მიტო და დავითი გარეთ გამოვიდნენ სუფთა ჰაერზე, უკვე ბინდი ჩამოწვა ტფილისზე, მხოლოდ მუეძინის ლოცვის ხმა ისმოდა მეტეხის ხიდიდან.

-ნეტავი მოვესწრებით ჩვენ დალაგებულ ქვეყანას, დავით?

-ჩვენ თუ ვერ მოვესწრებით, გიორგი ხომ მაინც მოესწრება, ჯერ ბალღია ოცი წლის, ცხოვრება წინა აქვს... კარგი ძმაო, დამიღამდა, ნავალ სახლში, გამოვიძინებ, ხვალ ბევრი საქმე მაქვს, აბა ძილი ნებისა, - და აუყვა ზემოდ მიმავალ ბილიკს.

როგორც გუშინდელი დღე, ისე კარგად ახსოვდა დიმიტრის, ქართლ-კახეთში ტრაქტატის გაფორმებას სიხარულით რო შეხვდნენ, გაიმართა საზეიმო ღონისძიებებიც, მაგრამ რუსეთთან დაკავშირებული მოლოდინები ფუჭი აღმოჩნდა, რაც მალე დადასტურდა. რუსეთი არ აპირებდა სრულად შეესრულებინა ნაკისრი ვალდებულებები. ამავე დროს ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის პროტექტორატში შესვლით უკმაყოფილო ოსმალეთის ხელისუფლებამ გადაწყვიტა დაესაჯა ერეკლე II, საამისოდ მან მოუწოდა ჩრდილოეთ კავკასიაში მცხოვრებ მუსლიმ ერებს ებ-

რძოლათ ქრისტიანული საქართველოს წინააღმდეგ და არ დაემ-
ვათ რუსეთის სამხრეთ კავკასიაში დამკვიდრება.

ოსმალთა მოწოდების შემდეგ ჩრდილოკავკასიელებმა გა-
ახშირეს ქართლ-კახეთზე თავდასხმები, ისინი ძარცვავდნენ და
წვავენ სოფლებს და ქალაქებს, იტაცებდნენ და მონებად ყიდ-
დნენ მოსახლეობას, მათ დახმარებას უწევდა ოსმალეთის ხელი-
სუფლების ბრძანებით ახალციხის ფაშა.

იგი აბინავებდა საფაშოში ჩრდილოკავკასიელების მოთა-
რეშე ბანდებს, ამარაგებდა საკვებით, აიარალებდა და გზავნიდა
ქართლ-კახეთის დასარბევად.

ქართლ-კახეთის მდგომარეობას განსაკუთრებით ართუ-
ლებდა ისიც, რომ სამეფოს ესხმოდნენ ერთდროულად ორი
მხრიდან, დაღესტნიდან და ახალციხის საფაშოდან. სამეფო
ლაშქარი ფაქტობრივად მთელი წლის განმავლობაში დაკავე-
ბული იყო თავდამსხმელების მოგერიებით, ხოლო რუსეთიდან
გამოგზავნილი ორი ბატალიონი ვერანაირ ქმედით დახმარებას
ვერ უწევდა სამეფოს მოთარეშებთან ბრძოლაში.

1785 წელს ოსმალეთის ნაქეზებით, ხუნძახის ხანმა ომარმა
მთელს დაღესტანში შეაგროვა 20 000 ლაშქარი და თავს დაესხა
საქართველოს, თავდამსხმელებმა დიდი ზიანი მიაყენეს ქართლ-
კახეთის სამეფოს, მათ გაანადგურეს ახტალის სამთამადნო წარ-
მოება. რუსეთმა არანაირი დახმარება არ აღმოუჩინა საქართვე-
ლოს, რითაც დაარღვია გეორგიევსკის ტრაქტატი, სადაც ნათ-
ლად იყო განსაზღვრული, რომ რუსეთი ვალდებული იყო მტრის
შემოჭრის შემთხვევაში დაეცვა ქართლ-კახეთი.

1787 წელს მდგომარეობა კიდევ უფრო გართულდა, დაიწყო
რუსეთ-ოსმალეთის ომი. რუსეთმა გაიწვია უკან 1783 წელს
შემოყვანილი ორი ბატალიონი, რითაც კიდევ ერთხელ დაარღ-
ვია ტრაქტატი. დარჩა რა ოსმალეთის პირისპირ მიტოვებული,
ერეკლე II იძულებული გახდა დაეწყო მოლაპარაკებები ოსმა-
ლეთთან და დაზავებოდა სტამბოლს, რითაც იხსნა თავისი სა-
მეფო ოსმალეთთან ახალი ომის გაჩაღებისგან. რუსეთის დალა-
ტით იმედგაცრუებული სამეფო ოჯახის და თავად-აზნაურების

ერთი ნაწილი მოითხოვდა მეფისგან რუსეთთან ურთიერთობის განწყვეტას, რადგან პრორუსულ პოლიტიკას ზიანის გარდა სხვა არაფერი მოჰქონდა მათთვის.

მაგრამ ერეკლე II საგარეო პოლიტიკა მაინც არ შეცვალა. 1791 წელს დასრულდა რუსეთ-ოსმალეთის ომი, თუმცა რუსეთს არც ომის დასრულების შემდეგ დაუბრუნებია სამეფოში სამხედრო კონტიგენტი, რომლის ყოფნაც გათვალისწინებული იყო ტრაქტატით.

1795 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოს ახალი საფრთხე დაემუქრა, ამჯერად სპარსეთის მხრიდან, სპარსეთის შაჰმა აღამაჰმად-ხანმა ერეკლე II გეორგიევსკის ტრაქტატის გაუქმება და რუსეთთან კავშირის განწყვეტა მოსთხოვა. გეორგიევსკის ტრაქტატის ერთგულმა მეფემ უარი განაცხადა შაჰის მოთხოვნაზე და საფრთხის შესახებ რუსეთის ხელისუფლებას შეატყობინა, იმის მიუხედავად რომ რუსეთის ხელისუფლება ფლობდა ინფორმაციას მომავალი ომის შესახებ რამდენიმე თვით ადრე და თავისუფლად შეეძლო გამოეგზავნა დამხმარე სამხედრო კონტიგენტი ერეკლესთვის, მან ეს არ გააკეთა. ამით მან აგრძნობინა სპარსეთს, რომ შეეძლო თავისუფლად ემოქმედა, რადგან რუსეთი ომში არ ჩაერეოდა და ამასთანავე კიდევ ერთხელ უხეშად დაარღვია გეორგიევსკის ტრაქტატი.

1795 წელს 8-11 სექტემბერს გაიმართა გადამწყვეტი ბრძოლა სპარსულ და ქართულ არმიებს შორის. ერეკლე II დაეხმარა იმერეთის მეფე სოლომონ II, (თუმცა ეს დახმარება უმნიშვნელო იყო), კრწანისის ბრძოლაში აღამაჰმად-ხანი დიდ რიცხობრივ უპირატესობას ფლობდა, მისი არმია შედგებოდა 35 000 რჩეულ მეომრისგან, ხოლო ქართლ-კახეთის და იმერეთის გაერთიანებული არმია მხოლოდ 5000 მეომრისგან. რიცხობრივი უმცირესობის მიუხედავად ბრძოლის პირველი სამი დღე ქართველების გამარჯვებით დასრულდა, შაჰი წასვლას აპირებდა, მაგრამ გადამწყვეტ მომენტში ერეკლე II უღალატეს, ტფილისის ციხიდან გააპარეს სპარსეთის ჯაშუში, რომელმაც აცნობა შაჰს, რომ ერეკლეს ძალები ენურებოდა, ხოლო რეზერვი, რომლითაც

დანაკარგებს შეავსებდა, არ ჰყავდა და ტფილისელმა სომეხმა სოვდაგრებმა მელიქებმა აბომ და მეჯუნუნმა, თავისი შავი საქმე შეასრულეს.

11 სექტემბერს სპარსელებმა გადამწყვეტი შეტევა მიიტანეს ქართველების პოზიციებზე, მთელი დღის გააფთრებული ბრძოლის შემდეგ ქართული არმია დამარცხდა და თითქმის მთლიანად განადგურდა. იმის მიუხედავად, რომ სპარსელებმა ორჯერ უფრო დიდი დანაკარგი განიცადეს დაღუპულების და დაჭრილების სახით, რიცხობრივი უპირატესობის ხარჯზე მათ მაინც გაიმარჯვეს. მტერმა ტფილისი აიღო... ექვსი დღის მანძილზე გრძელდებოდა მტრის ბოგინი და შემდეგ გადაწვა, ქალაქში მცხოვრები 15 000 ადამიანი კი ან დახოცეს ან ტყვედ წაიყვანეს.

მას შემდეგ, რაც სპარსეთის შაჰმა თავის ლაშქართან ერთად დატოვა ქართლ-კახეთი. რუსეთში დაიწყეს ფიქრი სპარსეთის წინააღმდეგ საომარი მოქმედების დაწყების შესახებ, პირველი ამოცანა ქართლ-კახეთის სამეფოს ისე დასუსტება იყო, რომ მას რუსეთისთვის წინააღმდეგობის განევა ანექსიის შემთხვევაში აღარ შესძლებოდა, ახლა საჭირო იყო რეგიონიდან სპარსეთის განდევნა, ამიტომ სანქტ-პეტერბურგში ომის დაწყება გადაწყვიტეს.

1796 წლის გაზაფხულზე რუსეთმა ომი გამოუცხადა სპარსეთს, რუსეთის 35 000 არმია 25 წლის ცალფეხა გენერალ ვალერიან ზუბოვის* მეთაურობით შეიჭრა სპარსეთის ტერიტორიაზე. რუსები თავიდანვე დაეუფლენ უპირატესობას და სწრაფად მიაღწიეს წარმატებას. მათ აიღეს დარუბანდი, ყუბა და ბაქო, ხოლო ნოემბრისთვის უკვე მტკვრის და არაქსის შესართავთან მივიდნენ. აქედან ისინი კიდევ უფრო სამხრეთით გასალაშქრებლად ემზადებოდნენ. თუმცა მოულოდნელად ომი შეწყდა, გარდაიცვალა იმპერატრიცა ეკატერინე II.*

*ზუბოვი ვალერიან (1771-1804) რუსი გენერალი, რომელიც ხელმძღვანელობდა 1796 წლის სპარსეთის ექსპედიციას

*ეკატერინე II დიდი (1729-1796) რუსეთის იმპერატორი (1762-1796)

მისი ადგილი პავლე I დაიკავა, რომელმაც არ ჩათვალა საჭიროდ ომის გაგრძელება და არმია უკან, რუსეთში გაიწვია.

ასეთი იყო რეალობა. ტფილისის აღების და განადგურების შემდეგ მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუარესდა, როგორც პოლიტიკური, ასევე სამხედრო და ეკონომიკური თვალსაზრისით. თუმცა მოხუცებულმა მეფე ერეკლე II მაინც შეძლო აღედგინა კონტროლი, როგორც სამეფოზე, ასევე მოსაზღვრე სახანოებზე, რომლებიც ქართლ-კახეთის ვასალები იყვნენ.

ასევე ერეკლე ემზადებოდა ალა-მაჰმად-ხანთან საომრად და რევანშის ასაღებად, ამჯერად მას უკვე აღარ ჰქონდა რუსეთის იმედი და მხოლოდ საკუთარი ძალებით აპირებდა გამკლავებოდა მტერს.

1797 წელს შაჰი შემოიჭრა კიდეც სამხრეთ კავკასიაში, მაგრამ იგი შეთქმულებას ემსხვერპლა, ქართლ-კახეთს და სპარსეთს შორის ომის საფრთხე მოიხსნა.

1798 წლის 11 იანვარს ერეკლე II სამოცდაჩვიდმეტი წლის ასაკში გარდაიცვალა, მისი ადგილი გიორგი XII დაიკავა. გიორგის გამეფების შემდეგ სამეფოში მდგომარეობა უფრო გაართულდა, გახშირდა ჩრდილოკავკასიელების თავდასხმები, ამავდროს მეფეს დაძაბული ურთიერთობები ჰქონდა თავის ძმებთან,

რომლებსაც სურვილი ჰქონდათ, რომ მძიმედ ავადმყოფი გიორგი XII გარდაცვალების შემდეგ მეფეები ისინი გამხდარიყვნენ და არა გიორგის უფროსი ვაჟი, უფლისწული დავითი.

გიორგი XII თავისივე რწმუნებით, ერეკლეს სიცოცხლეშივე უკმაყოფილო იყო 1783 წლის ტრაქტატის პირობებით, და საჭიროდ მიიჩნევდა რუსეთისადმი მეტ მორჩილებას და მეტ დამოკიდებულებითი ურთიერთობის დამყარებას.

ახლა, როცა მეფე გახდა, საშუალება მიეცა მისი გეგმის განხორციელებისა; რაც მთავარია, ქართლ-კახეთში არ ჩანდა ძლიერი პიროვნება, რომელიც ამ განწყობილებას დაუპირისპირდებოდა.

ერეკლეს ანდერძის გიორგის მიერ თვითნებურმა შეცვლამ, ბატონიშვილებთან ერთად მთელი ქართული პოლიტიკური ელიტა გააღიზიანა.

ბატონიშვილები ერთხმად გიორგის უპირისპირდებოდნენ, მაგრამ არც ერთმანეთში ჰქონდათ სიამტკებობა. მათი ურთიერთინააღმდეგობა ძირითადად საუფლისწულოების არათანაბარი განაწილებით იყო გამოწვეული. ამ მიზეზით ყველაზე მეტად ალექსანდრე ბატონიშვილი დაზარალდა, რაც ერთ-ერთი მიზეზი იყო იმისა, რომ სამშობლო მიატოვა და სპარსეთს შეაფარა თავი.

1798 წლის 16 დეკემბერს გარსევან ჭავჭავაძემ საიმპერატორო კარს წარუდგინა თხოვნა არა მფარველობის, არამედ პროტექტორატის შესახებ. რუსეთის საგარეო საქმეთა კოლეგიამ ამაზე დაუყონებლივ დადებითი პასუხი გასცა.

საქართველოში 3 000 კაციანი რაზმი გამოგზავნეს, არტილერიით, ხოლო სრულუფლებიან წარმომადგენლად სასტატო მრჩეველი პეტრე კოვალენსკი დაინიშნა. ამასთან იმპერატორმა პავლემ გამოატანა კავალენსკის სამეფო სამკაულები და სამეფო ნიშნები:

1. ოქროს სამეფო გვირგვინი, შიგა-და-შიგ ძვირფასის თვლებით შემკული;
2. სკიპტრა, ძვირფასის ქვებითვე მოჭედილი;
3. ხმალი, ოქროთი და ძვირფასის თვლებით შემოსილი;
4. სამეფო პორფირი ყარყუმის ბეწვისა, შვინდისფერ ხავერდის საპირეთი, მასზედ ქარგით ნაკერი გერბი რუსეთისა და საქართველოსი;
5. თეთრი დროშა ორ-თავიან არწივითა, შუაგულში რუსეთის გერბი ჰქონდა;
6. სამეფო ტახტი შვინდისფერის ხავერდით გადაკრული, პრტყელის ოქრომკედის არშიებითა და ოქროსმკერდისვე დიდრონ ფოჩებით მორთული, და ამისთანავე სამი ბალიში; შუაგული ტახტისა ეჭირა საქართველოს გერბსა და აქეთ-იქიდან რუსეთის გერბს;
7. ტახტთან ერთად ორი პატარა მაგიდა, ხავერდითვე გადაკრული და ოქრომკედით მორთული; თვითოეულ მაგიდისთვის თითო ბალიში, რომელზედაც დადებულ უნდა ყოფილი-

ყო სამეფო ნიშნები: ერთზე გვირგვინი და სკიპტრა, მეორეზე ხმალი და უმაღლესი გრამოტა;

8. სამი ორდენი, ალმასებით შემკული, ერთი წმიდა მოციქულის ანდრია პირველწოდებულისა - მეფე გიორგისათვის, მეორე დიდნამებულის ეკატერინესი - დედოფალ მარიამისათვის, და წმიდა ანას პირველ ხარისხისა - მემკვიდრე დავით ბატონიშვილისათვის.

ამას გარდა, იმპერატორმა პავლემ გამოუგზავნა კავალენსკის ხელითვე ძვირფასი ნივთები მარიამ დედოფალსა, ბატონიშვილებსა, კარის ეკლესიის მღვდელს, სიძეს მეფისას მუხრან-ბატონს და სიმამრს მეფისას თ. ციციშვილს.

გარდა ამისა საჩუქრები ერგოთ:

1. დედოფალ მარიამს - ყვავილების ოქროს თაიგული (ბრილიანტებით) და მდიდრული რუსული კაბა სამეფო მოსასხამით და ყუნწებითურთ;
2. შვიდივე უფლისწულს - მდიდრული ბეჭდები, მერვე უფლისწულს კი - ოქროს საათი მარგალიტით;
3. მეფის ორ ქალიშვილს - გაიანეს (ოქროს საათი ბრილიანტებით და ოქროს ძეწკვით) და თამარს - ბრილიანტის ბეჭედი;
4. მეფის სულიერ მოძღვარს - არქიმანდრიტ ეგგენის - ოქროს ჯვარი აკვამარინებით, ბრილიანტებით და ოქროს ძეწკვით;
5. მეფის სიძეს, ივანე ბაგრატიონს - ოქროს თამბაქოს კოლოფი ფერწერული ემალით და ბრილიანტის შიგთავსით;
6. მეფის სიმამრს - თავად ციციშვილს, ბრილიანტებით მოჭედილი ბეჭედი დიდი ძონის ქვით.

გარდა ზემოთხსენებულისა იმპერატორი პავლე I უგზავნიდა გიორგი XII სიგელს, რომელიც იუნყებოდა, რომ:

„... რუსის ჯარი იგზავნებოდა ქართლ-კახეთის სამეფოში მხოლოდ ერთი მიზნით - რათა მეზობელმა მმართველებმა ნახონ და დარწმუნდნენ, რომ მეფე გიორგი იმყოფება რუსეთის იმპერიის უმაღლეს მფარველობაში, თუმცაღა გამოგზავნილი ჯარი არაა იმხელა რომ გაუწიოს სპარსელების შემოსევას (თუ ასეთი იქნება) წინააღმდეგობა, მარა ქართველებთან ერთად შესძლებს ძალების მოგეირებას.“

1799 წლის 18 აპრილს პავლე I სიგელით აღიარა რუსეთსა და ქართლ-კახეთის შორის დადებული ხელშეკრულება, გიორგი დამტკიცებულ იქნა მეფედ, დავით გიორგის ძე კი - ტახტის მემკვიდრედ.

საიმპერატორო კარის ასეთი უჩვეულო ხელგაშლილობა იმაზე მიუთითებს, რომ რუსეთში ქართლ-კახეთის სამეფოს უკვე საკუთარ შემადგენლობაში განიხილავდნენ.

1799 წლის 7 სექტემბერს, ქართველმა ელჩებმა რუსეთის ხელისუფლებას წარუდგინეს წინადადება ორ ქვეყანას შორის ახალი ურთიერთობის დამყარების შესახებ, რომლის ძალითაც, ქართლ-კახეთის სამეფო მთლიანად რუსეთის იმპერატორს უნდა გადასცემოდა, საქართველო კი მასში გუბერნიის უფლებით შესულიყო ერთადერთი მოთხოვნით, რომ პავლე I მიეცა წერილობითი გარანტია გიორგის და მისი შთამომავლობისათვის მეფობის ტიტულის შენახუნებისა. არის ვარაუდი, რომ ეს ნაბიჯიც საქართველოს მეფემ რუსეთის კარნახით გადადგა.

საქმე ის არის, რომ 7 ნოემბერს დაწერილ ნოტის საფუძველზე, იმავე წლის 23 ნოემბერს უკვე შემუშავებული იყო ახალი ტრაქტატი პავლე I და გიორგი XII შორის. თუ მანძილის სიშორეს გავითვალისწინებთ, აშკარაა, რომ ეს დოკუმენტი ადრევე იყო შემუშავებული.

ახალი შეთანხმებით, რუსეთის იმპერატორი იმატებდა ქართლ-კახეთის მეფის ტიტულს. სამეფოს მმართველად ინიშნებოდა გიორგის სახლის ერთ-ერთი წევრი - იმპერატორის მოადგილის ტიტულით და ეს სტატუსი გვარში სამუდამოდ უნდა დარჩენილიყო. მეფესთან მიმაგრებული იქნებოდა რუსი მოხელე, რომლის კარნახით ყველაფერი წყდებოდა. მეფეს ენიშნებოდა ჯამაგირი, ხოლო რუსეთში მიეცემოდა სოფლები. სამეფოს მთელი შემოსავალი კი რუსეთის ხაზინაში გადადიოდა და ა. შ.

აშკარაა, რომ ამ ტრაქტატით საქართველო ყველა თავის სახელმწიფოებრივ პერსპექტივას კარგავდა.

ნოტაში აღნიშნული იყო, რომ რუსეთთან ამგვარი სიახლოვის მსურველია ქვეყნის როგორც საერო, ისე სასულიერო ნა-

წილი. ასე რომ ყოფილიყო, მისი მომზადება ასეთი მკაცრი სა-
იდუმლოებით არ იქნებოდა მოცული. თვით მემკვიდრე დავით
ბატონიშვილმა მისი მომზადების შესახებ არაფერი იცოდა. რო-
ცა უკანასკნელ მომენტში მას დოკუმენტის შინაარსი გააცნეს,
თურმე გაოგნებულმა ისღა წამოიძახა: “მამაჩვენმა ყელში დანა
გამოგვისვაო”.

დოკუმენტი აშკარად კაპიტულანტური იყო, მაგრამ ვითა-
რების შემობრუნების რალაც დეტალებს მაინც შეიცავდა: მეფის
ტიტულის ინვესტიტიურის ნიშნების შენარჩუნებას, ფულის მოჭ-
რის უფლებას, თუმცა ორმაგი ნიშნებით და, რაც მთავარია, უფ-
ლებების შენარჩუნების მოთხოვნა განჯასა და ერევანზე.

„რუსეთის მზაკვრული გეგმები“

„...მდიდარი და სამოთხისებური ჰავით შემკული მხარის... რუსეთთან შეერთებით იმპერიას შეემატება ბარაქიანი და ხვავ-რიელი მიწები, კავკასიის ხაზს აღარ გაუჭირდება იმიერკავკასიის ხალხების დამორჩილება. ...ოტომანთა პორტასთან უთანხმოების შემთხვევაში კი ქართლ-კახეთის მხრიდან რუსეთის განკარგულებაში იქნება მნიშვნელოვანი სავაჭრო პუნქტები“.

ასეთი იყო მოკლე მოხსენებითი ბარათი, რომელიც ედო მაგიდაზე რუსეთის ახალ იმპერატორს პავლეს, რომელიც მოანოდეს მას საგარეო უწყებიდან.

იმპერატორი ჩაფიქრებული იდგა ფანჯარასთან და გასცქეროდა სასახლის მოედანს, სადაც მიმდინარეობდა მზადება მორიგი სამხედრო აღლუმისათვის... მისი ყურადღება მიიქცია საარტილერიო ბატალიონის ახალგაზრდა პოდპოლკოვნიკმა ვლადიმერ იაშვილმა*, რომელიც საკმაოდ კარგად მეთაურობდა პირად შემადგენლობას.

რალაც ხნის შემდეგ იმპერატორმა ზარი აანკრიალა. ოთახში შემოვიდა მისი პირადი კამერდინერი ივანე კუტაისოვი*.

-შენ მგონი ქართველი ხარ არა როგორც იაშვილი?

-კი ჩემო იმპერატორო, წარმოშობით, მაგრამ ენა არ ვიცი ქართული, რაც ვიცოდი ისით დამავიწყდა... - სინანულით მიუგო კუტაისოვმა.

-ხოდა, ჩემო უერთგულესო მეგობარო, ვფიქრობ მოგიწევს მალე მშობლიური ენის გახსენება...

-გამოიძახეთ ჩემთან საიდუმლო მრჩეველი სერგეი ლაშქაროვი*.

-არის ჩემო მბრძანებელი.

*ვლადიმერ იაშვილი (1764-1815), გენერალ-მაიორი (1800)

*კუტაისოვი ივანე (1759-1834), გრაფი და ბარონი (1799), პავლე I ფავორიტი

*ლაშქაროვი სერგეი (ბიბილური) (1739-1814), ქართული წარმოშობის რუსი დიპლომატი

ვინ იყო ეს სერგეი ლაშქაროვი, რომლის ყურადღებაც მიიპყრო რუსეთის იმპერატორმა. მისდამი მოწოდებული ინფორმაციით კი ირკვეოდა შემდეგი.

მამამისი, ლაშქარ ბიბილური ჩავიდა რუსეთში მეფე ვახტანგ VI ამაღლის შემადგენლობაში, თვითონ კი დაენერა სახელის და მიხედვით - ლაშქაროვად, შვილი სერგეი შეეძინა მოსკოვში 1739 წელს.

1762 წელს ახალგაზრდა ლაშქაროვი გაიგზავნა უცხოეთის საქმეთა კოლეგიაში აღმოსავლური ენების შესასწავლად და 1767 წელს მიაღწინეს რეზიდენტ ალექსი ობრეზკოვთან*.

ოსმალეთ-რუსეთის 1768-1774 წლების ომის დროს, ოსმალეთის სულთანმა ის დაიტოვა საელჩოში. იგი მთლიანად წარმართავდა დიპლომატიურ მოლაპარაკებებს სულთანსა და რუსეთის ხელისუფლებას შორის, და, მიუხედავად მასზე გამუდმებული თვალთვალისა, ახერხებდა მიმონერას დატუსაღებულ რეზიდენტთან, რუსულ ფლოტთან ერთად არქიპელაგში მყოფ გრაფ ორლოვთან,* და გრაფ რუმიანცევთან*.

ლაშქაროვმა მოასწრო რუსი ვაჭრების საქმეების წარმატებით მოგვარება და გამოგონილი სახელებით ოსმალეთის არეზიდან სხვადასხვა უცხოური გემების მეშვეობით მათი რუსეთში გამომგზავრება ჰოლანდიის გავლით. იმხანადვე მიანოდა უმნიშვნელოვანესი საიდუმლო ცნობები თავად გოლიცინს* პეტერბურგსა და ვენაში. მისიის სათავეში მყოფი ლაშქაროვი მხარს უჭერდა დანყებულ მღელვარებებს ეპირსა და საბერძნეთში. არაერთხელ ემუქრებოდა მას სიკვდილი ოსმალთა ხელიდან, მაგრამ ყოველთვის იძვრენდა თავს მოხერხებულობის, თურქული ენისა და თურქების ხასიათის ცოდნის წყალობით. როდესაც ოსმალეთმა მისი თურქეთში ყოფნა არასაჭიროდ ჩათ-

*ობრეზკოვი ალექსი (1718-1787), რუსი დიპლომატი

*ორლოვი გრიგოლ (1734-1783), ეკატერინე II ფავორიტი, გენერალი

*პეტრე რუმიანცევი (ზადუნაისკი) (1725-1796), გენერალ-ფელდმარშალი

*გოლიცინი ალექსანდრე (1723-1807), რუსი დიპლომატი

ვალა, ობრეზკოვის ოჯახთან ერთად 1771 წელს ის გამოემგზავრა რუსეთში და 1772 წელს ჩამოვიდა პეტერბურგში, სადაც ის დაინიშნა „სამი კოლეგიის მთარგმნელად“.

ლაშქაროვი მონაწილეობდა ფოქშანის კონგრესზე, შემდეგ არქიპელაგზე რუმინელებისგან მნიშვნელოვანი ცნობებით - დავალებებს ასრულებდა დიდი რისკის ფასად. ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის შემდეგ პოლკოვნიკ პეტერსონთან* ერთად გაგზავნილი იყო კონსტანტინოპოლში ტყვეების გასაცვლელად. იქიდან გაეშურა დარდანელს 30 სავაჭრო გემზე არქიპელაგის სხვადასხვა კუნძულებიდან იქაურ მცხოვრებთა ტაგანროგში გადასასახლებლად. ლაშქაროვის ოსმალებთან კეთილი ურთიერთობით და დიპლომატიური ნიჭიერებით, დარდანელში გატარებულ იქნა არა მარტო სავაჭრო გემები, არამედ სამხედრო ფრეგატაც, რაც იმ დროისათვის კონვენციის დარღვევა იყო.

მას შემდეგ რუსული სამხედრო გემები დაუბრკოლებლივ იყენებდნენ დარდანელით სარგებლობის უფლებას. ამ წარმატებისთვის ლაშქაროვმა მიიღო „კოლეგიის ასესორის“ ჩინი, მამული ეკატერინბურგის გუბერნიაში და 100 სული გლეხობისა.

1779 წელს დაინიშნა კონსულად სინოპში, 1780 წელს - გენერალურ კონსულად მოლდავეთში, ვლახეთსა და ბესარაბიაში და ქმედით მონაწილეობას იღებდა ოსმალებთან მოლაპარაკებაში, ვაჭრობისა და გადმოსახლებულების საკითხებში. წარმატებების მიღწევის შემდეგ იგი 1782 წელს დაინიშნა რეზიდენტად უკანასკნელ ყირიმელ ხან შაგინ-გირეისთან*. 1783 წელს ის ყირიმს გაემგზავრა.

მას წაყენებული ჰქონდა ამოცანა: შაგინ-გირეი უნდა გამოსულიყო ოსმალების მფარველობიდან, დაეტოვებინა ყირიმი და გადასახლებულიყო რუსეთში, რაც ყირიმს საბოლოოდ დაუქვემდებარებდა რუსეთს. ლაშქაროვმა სულ მალე მიაღწია ხანის კეთილგანწყობას;

*პეტერსონი ქრისტეფორე (1735-1789), პოლკოვნიკი, რუსი დიპლომატი

*შახინ გგირეი (1745-1787), ყირიმის სახანოს უკანასკნელი ხანი (1777-1783)

უკვე 1783 წელს ათხოვნინა მფარველობა ეკატერინე II და რუსეთში გადასახლების უფლება! ამ დიპლომატიური წარმატებული ოინისათვის ლაშქაროვმა მიიღო კანცელარიის მრჩევლის ჩინი და 400 სული ყმა-გლეხისა ბელორუსიაში. ამას გარდა იმპერატრიცამ საკუთარი ზარდახშიდან გადაიხადა მისი ვალები 12000 რუბლის ოდენობით და აჩუქა ბრილიანტის ბეჭედი.

ხანი, რომელიც ტამანში დასახლდა, არ აპირებდა აქედან დაძვრას, მაგრამ ლაშქაროვმა დაარწმუნა ვორონეჟში, ორიოლში ან კალუგაში გადასვლის უპირატესობაში.

1784 წელს ხანი დაჰყვა მის ნებას და ამ წლიდან ლაშქარიოვი გახდა მისი პრისტავი და დაჰყვებოდა ხანს ყველგან, სადაც კი ის გადაადგილდებოდა - დაწყებული ვორონეჟიდან, ყველა სხვა ქალაქში. ხანი ცოტა არ იყოს, გაუნყრა ლაშქაროვს, როდესაც ყირიმი რუსეთმა თავის იმპერიაში შერთულად გამოაცხადა, ვერაგობაში ამხილა, მაგრამ მაინც კიდევ სხვა რუსებზე უფრო დადებითად ეკიდებოდა.

ყირიმის მიერთებისათვის ლაშქაროვი სრულიად განსაკუთრებული პატივით იქნა შემკობილი საიმპერატორო კარზე. 1786 წელს ის დაინიშნა რწმუნებულად სპარსეთის საქმეებში, მაგრამ პოტიომკინმა* თავისთან დაიტოვა საგანგებო დავალებებისათვის.

1786 წელს ის გაემგზავრა კონსტანტინოპოლში, ოსმალეთთან მოსალაპარაკებლად, აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს უფლისწულების მიერ რუსეთისათვის მფარველობის თხოვნასთან დაკავშირებით.

ლაშქაროვი დარჩა პოტიომკინის* განკარგულებაში, რომელიც ამ დროს ყირიმში იყო; ლაშქაროვი თან ახლდა ეკატერინეს ტავრიაში მოგზაურობის დროს. ის ახლდა პოტიომკინს ოსმალეთთან მეორე ომში ომის დასასრულამდე.

*პოტიომკინი გრიგორი (1739-1791), ეკატერინე II ფავორიტი, გენერალ-ფელდმარშალი

1786 წლიდან იყო ჩართული ქართულ მოლაპარაკებებში და წარმატებისათვის 1787 წლის 16 დეკემბერს მიიღო 400 სული პოლტავის გუბერნიაში, ხოლო 1788 წლის 22 ნოემბერს ებოძა მამული ყირიმში. მაშინ მიენიჭა „სასტატო მრჩევლის“, ჩინი და ოჩაკოვის ალების შემდეგ პეტერბურგში ჩამოუძღვა დატყვევებულ ოჩაკოვის ფაშას. შემდეგ იყო მოლდავეთის სამთავროს მმართველი; რამდენიმეჯერ იყო მივლინებული დიდ ვაზირთან საზავო მოლაპარაკებისათვის; 1791 წელს მიიღო მადლობა რომის პაპისაგან, რადგან ამ მოლაპარაკებებზე ყურადღებას იჩენდა კათოლიკების საზრუნავებისადმი მოლდავეთში.

ლაშქაროვი დაინიშნა მესამე რწმუნებულად ზავის ჩამოსაგდებად – მონაწილეობდა ყველა 13 კონფერენციაზე 1791 წლის 10 ნოემბრიდან 29 დეკემბრამდე და ხელი მოაწერა მშვიდობიან ტრაქტატს. ამისთვის მიიღო „ნამდვილი სასტატო მრჩევლის“ ჩინი, რომელიც უთანაბრდებოდა სამხედრო გენერალ-მაიორის ნოდებას და 565 სული მინსკის გუბერნიაში. ზავის დადების შემდეგ დაინიშნა აზიის დეპარტამენტის საქმეთა მმართველად, იმპერატრიცისათვის პირადი მომხსენებლობის უფლებით.

იმპერატორმა პავლე პირველმა კი დაინიშნა ლაშქაროვი უცხოეთის საქმეთა სახელმწიფო კოლეგიის, აზიის დეპარტამენტის წევრად და უბოძა მას მამული ლიტვის გუბერნიაში.

ამდენად, პეტერბურგში იმპერატორის კარზე და მმართველ ელიტაში აქტიურად ყალიბდებოდა თვალსაზრისი ქართული სამეფო-სამთავროების იმპერიის შემადგენლობაში ჩართვის შესახებ.

რუსეთის პოლიტიკურ, სამხედრო-სტრატეგიულ და ეკონომიკურ ინტერესებს ხელს აღარ აძლევდა სამხრეთ კავკასიაში ვასალურ სამეფოთა შექმნა. ის მათ დაპყრობაზე და ტერიტორიების ოკუპაცია-ანექსიაზე იწყებდა გადასვლას.

რუსეთის ექსპანსია სამხრეთ კავკასიაში ხანგრძლივი, წინააღმდეგობებით აღსავსე ურთულესი პროცესი იყო, რომელიც, პრაქტიკულად, ქართლ-კახეთის სამეფოს დაპყრობით დაიწყო.

ამიტომ პავლე პირველის გეგმა იყო ასეთი; ჩაერთო ამ დიდ საქმეში რუსეთში დასახლებული და სახელმწიფოსა და სამხედრო სარბიელზე დანიშნაურებული გარუსებული ქართველები და მათი ხელით თავისი მზაკვრული განზრახვები აესრულებინა.

სწორედ ასეთ პიროვნებად მიიჩნია პავლემ რუსეთში დაბადებული და გაზრდილი სერგეი ლაშქაროვი, რასაც ვერ იტყოდა ივანე კუტაისოვზე, მართალია ის კი იყო დაბადებული ქუთაისში, მაგრამ პოლიტიკისგან ძაან შორს მდგარი ადამიანი იყო და კიდევ ერთ ქართველზე - მიხეილ დონაუროვზე* (დონაურზე), რომელიც განაგებდა საიმპერატორო კარის მინისტრთა კაბინეტს 1797 წლიდან და ისიც იყო დაბადებული რუსეთში. ამ სამი ადამიანისგან მანაც უპირატესობას ანიჭებდა სერგეი ლაშქაროვს...

როგორც კი დაამთავრა პავლემ ლაშქაროვის შესახებ ინფორმაციის წაკითხვას, კაკუნის გარეშე შემოვიდა გრაფი კუტაისოვი:

-საიდუმლო მრჩეველი სერგეი ლაზარევიჩი ლაშქაროვი გე-
ახლათ, ჩემო იმპერატორო!

-შემოვიდეს!

-მოგესალმებით სერგეი ლაზარევიჩი,- მიესალმა მას პავლე,-
და შეეგება თავის სტუმარს,- მაპატიეთ რომ შეგანუხეთ, მაგრამ
როგორც ყოველთვის სახელმწიფო საქმეები არ ითმენს და თქვე-
ნი რჩევები გვჭირდება რიგ საკითხებში, რომელიც ასე ფასეული
იყო დედიჩემისთვის, და ეხლა მეც მჭირდება. თქვენ ასეთი პრო-
ფესიონალი ხართ აღმოსავლეთის საკითხებში და თუ თქვენ არ
შეგეკითხებით აბა ვის უნდა შევეკითხო, ასე არაა?

- ჩემო იმპერატორო, თქვენი მონა მორჩილი მთელი ყურად-
რებით გისმენთ.

ლაშქაროვი ძველი, შებერტყილი დიპლომატი იყო და რო-
გორც კი მოახსენეს რომ მას იხმობს იმპერატორი, უკვე იცოდა
რისთვისაც იბარებდა მას. იცოდა რომ განხილვის საგანი იქ-
ნებოდა საქართველო და საქართველოს საქმეები, და საუბარი

*დონაუროვი (დონაური) მიხეილი (1757-1817), 1797-1799 წლებში რუსეთის
მინისტრთა კაბინეტის მმართველი, გენერალ-მაიორი (1796)

დაინყო პირველმა, რაზეც თავისი გაცემა ვერ დამალა იმპერატორმა:

-თქვენ რა ჩემს ფიქრებს კითხულობთ, სერგეი ლაზარევიჩ?

-არა არ ვკითხულობ, ეს ჩემს შესაძლებლობებს აღემატება... მაგრამ დაუბრუნდეთ კავკასიის საკითხს, კონკრეტულად რა გვანტიერებს?

-რომელ ენებს ფლობთ?

-ოჯახიდან ათვისებული ქართულის გარდა ვფლობ რუსულს, თათრულს, ძველ და ახალ ბერძნულს, თურქულს, არაბულს, სპარსულს, ფრანგულ, იტალიურ და სომხურ ენებს, სულ თერთმეტ ენას.

-სასწაულია! თქვენ იცით რომ ჩვენ ქართლ-კახეთის სამეფოსთან გვაკავშირებს სამოკავშირეო ტრაქტატი, რომელიც დედიჩემმა სათანადოდ ვერ დააფასა და მაშინ როცა ჩვენ დაკავებულები ვიყავით პოლონეთის ამბებით ვერ მივხმარეთ ჩვენს მოკავშირეს მეფე ერეკლეს, მე რომ მაშინ ვყოფილიყავი იმპერატორი ორ ბატალიონს კი არა და მთელ კორპუსს გავაგზავნიდი ერეკლეს დასახმარებლად. თქვენ ქე იცით როგორ აფასებდა მას პრუსიის მეფე, დიდი ფრიდრიჰი*, გაანათლოს მისი სული უფალმა...

მაგრამ რაც მოხდა მოხდა, ხალხი დაელუპათ, სამეფო ააოხრა ალამ და ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ - ტრაქტატის პირობები შესასრულებელია, თორემ მეერე იტყვიან ევროპაში, რომ რუსეთმა ერთმორწმუნე ქრისტიანი ერი განირაო და არ მიეხმარაო. მართალია მათი მოსისხლე მტერი ალა მაგომედი გამოასალმეს ტყვეებმა სიცოცხლეს და შემოსევის საშიშროება მოხსნილია, მაგრამ რამდენი ხნით?

სპარსეთს თავისი პრობლემები აქვს, ოსმალეთსაც არა მგონია რომ ახლო მომავალში სურვილი გაუჩნდეს ლაშქრით საქართველოზე წამოვიდეს. ამიტომ თქვენი ხედვა მაინტიერებს.

-მოგახსენებთ ჩემო იმპერატორო. ჯერ ერთი ჩემთვის დიდი პატივია რომ ჩემი ისტორიული სამშობლოს ირგვლივ წამოჭრილ

*ფრიდრიჰ II დიდი (1712-1786), პრუსიის მეფე

საკითხებზე მაქვს ბედნიერება გავწიო სათანადო მუშაობა. მეორეც ისაა, რომ ჯერ კიდევ ბოლო ომის დროს ოსმალებთან, დედიტქვენმა დამავალა საქართველოს საკითხებში გარკვევა, რამე თუ ტრაქტატი უკვე დადებული იყო და მე ხშირი მიმონერა მქონდა როგორც მეფე ერეკლესთან, ასევე მის შვილებთან, მაშინ გაგანია ომის დროს დედიტქვენმა, მიუხედავად იმისა რომ ერეკლესთან აკავშირებდა სამოკავშირეო ტრაქტატი, ის ორი ბატალიონიც კი გაიყვანა და დატოვა ერეკლე თავისი ძალების ამარა... მოკავშირეებს ასე არ ექცევიან, სამეფოში ჩვენ რომ გვექონდა სათანადო რაოდენობის ჯარი, ალა ვერ გაბედავდა ერეკლეზე საომრად წამოსვლას...

აი სულ ახლახანს მივიღე წერილი უფლისწულ დავითისგან, რომელიც მსახურობს ჩვენს ჯარში გენერალ-მაიორის ჩინით და მეთაურობს პრეობრაჟენსკის პოლკს, ის იწერება რომ მამამისმა დაუბრუნა ჩვენს გვარს გორის მახლობლად საგვარეულო მამული...

სხვათა შორის რუსულ ჯარში, ყაბარდოს პოლკის შეფად მსახურობს მისი ძმა, გენერალ-ლეიტენანტი მირიან ბატონიშვილიც.

-რას იტყვით გიორგი ირაკლიჩზე და მის შვილებზე -დავითზე და მირიანზე ?

-გიორგი ირაკლიჩი აღიზარდა სამეფო კარზე. ის ერეკლეს შვილია პირველი ქორწინებისგან.

60-იანი წლებიდან მონაწილეობდა სახელმწიფო საქმეებში. 1765 წელს მხარი არ დაუჭირა ერეკლე II წინააღმდეგ მოწყობილი შეთქმულების მონაწილეთა მკაცრად დასჯას, რაც მამაშვილს შორის უთანხმოების საფუძველი გახდა. ამ უკმაყოფილებას კიდევ უფრო ამწვავებდა გიორგი XII დედინაცვალი დარეჯან დედოფალი, რომელიც გიორგი XII საკუთარ შვილებს უპირისპირებდა. როცა ერეკლე II გარდაცვალების შემდეგ, 1798 წლის იანვარში, გიორგი XII გამეფდა, იგი უკვე მძიმე ავადმყოფი იყო, მისი მკურნალი ექიმი ერთხანს იყო ყველასთვის ცნობილი დოქტორი იაკობ რეინგესი (1744-1793)...

გიორგი XII ზრუნავს სპარსელთა 1795 წლის შემოსევის შედეგად დანგრეული დედაქალაქის აღდგენას. მისი ბრძანებით ტარდება ხალხის აღწერა და შემოიღეს ფულადი გადასახადი სამეფო სასახლის ასაგებად, მაგრამ შეკრებილი თანხა ეკლესიების კეთილმოწყობაზე იხარჯება. დაიწყო სტამბის აღდგენა. გიორგი XII ცდილობს ერეკლეს დროინდელი მორიგე ჯარის აღდგენას, ებრძვის ქვეყანაში შემოჭრილ სპარსულ წეს-ჩვეულებებს, ცდილობს მონინალმდევე ბატონიშვილთა პარტიის დამორჩილებას და შინაური მოღალატეების აღაგმვას. თუ ჩვენ სწორ პოლიტიკას ვანარმოებთ ქართლ-კახეთში, და შემდგომ მთლიანად საქართველოში, მასზე უკეთესი მოკავშირე ჩვენ არ გვეყოლება, ჩემო იმპერატორო..

საგარეო პოლიტიკაში გიორგი XII ჩვენთან ტრადიციული ურთიერთობის კურსს იცავს. იგი მოითხოვს 1783 წლის გეორგიევსკის ტრაქტატის შესრულებას და სამეფოში ჩვენი ჯარის შემოყვანას, რომლის დახმარებით ფიქრობს საშინაო და საგარეო პოლიტიკურ სიძნელებიდან თავის დაღწევას.

ასეთ ვითარებაში გიორგი XII თანახმაა შეიზღუდოს 1783 წლის ტრაქტატით გათვალისწინებული მეფის უფლებანი, ოღონდ მისთვის და მისი შთამომავლებისათვის მეფობა შენარჩუნდეს...

-უფლისწულ დავითს რაც შეეხება, ის აღიზარდა თავისი პაპის ერეკლე II კარზე ტფილისსა და თელავში. შეისწავლა ქართული საერო და სასულიერო მწერლობა, სომხური, სპარსული, რუსული ენები, საბუნებისმეტყველო დარგები, სამხედრო ხელოვნება.

საბრძოლო ნათლობა მიიღო 1790 წელს, ოსმალთა წინააღმდეგ შეტაკებებში. შემდგომ წლებში მისი მეთაურობით ქართველების ჯარმა რამდენიმე გამარჯვება მოიპოვა დაღესტნელთა მარბიელ რაზმებზე.

სპარსელთა უკანასკნელი შემოსევის დროს, სარდლობდა ქართული ჯარის მარჯვენა ფლანგს, იცავდა ტფილისში შემოსავლელ გზაჯვარედინს.

1796 წლის აპრილ-მაისში ალექსანდრე ბატონიშვილთან ერთად სარდლობდა ლაშქრობას განჯაზე, 1798 წელს კი - ყარსზე, სადაც დავითმა დაამარცხა მაჰმად-ფაშა.

-უფლისწულ მირიანზე* რას იტყვიან?

-უფლისწული შედიოდა იმ დელეგაციის შემადგენლობაში, რომელიც ერეკლე II გამოაგზავნა ჩვენთან 1783 ტრაქტატის დადებასთან დაკავშირებით, ჩვენს სამსახურში შევიდა. 1797 დასაწყისში ებოძა ყაზარდოს პოლკის შეფობა. მსახურობს „კავკასიის ლინიაზე“ გენერალ გუდოვიჩთან... 31 წლისაა. აქვე მინდა დავძინო, რომ ურიგო არ იქნებოდა, რომ დაავალოთ სამხედრო კოლეგიის პრეზიდენტს, ნიკოლაი სალტიკოვს*, მოგანოდონ რუსეთის არმიაში მომსახურე ქართველების რაოდენობის შესახებ, იმიტომ რომ ჩვენ სამომავლო გეგმებში საქართველოსა და კავკასიის საქმეებში, შესაძლებელი იქნება მათი სამხედრო გამოცდილებაც გამოგვადგეს.

-კეთილი, და თქვენ როგორ ფიქრობთ ბევრი იქნება ასეთი ელემენტი ჩვენში?

-თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ საქართველოდან რუსეთში თავის დროზე მოხდა ქართველ მეფეთა ორი მიგრაცია თავიანთ ამაღლებითურთ -XVII საუკუნის II ნახევარში და XVIII საუკუნის I ნახევარში - ცოტანი ნამდვილად არ იქნებიან, ამ მიმართულებით რიცხოვნობას უკეთ მოგიმზადებთ სალტიკოვის უწყება, იმედია თქვენ გასცემთ სათანადო განკარგულებას სალტიკოვისადმი? 1724 წელს აქ როგორც მოგეხსენებათ ჩამოვიდა მეფე ვახტანგ VI 1200-კაციანი ამალით, რომელთა შორის იყო მამაჩემიც და დონაუროვის მამაც...

-აუცილებლად, - და პავლემ ააცკრიალა ზარი. კაბინეტში შემოვიდა კუტაისოვი.

-გამოიძახეთ სამხედრო კოლეგიის პრეზიდენტი, გენერალ-ფელდმარშალი ნიკოლაი სალტიკოვი!

*მირიანი, უფლისწული (1767-1834), გენერალ-ლეიტენანტი (1798)

*სალტიკოვი ნიკოლოზი (1736-1816), გენერალ-ფელდმარშალი (1796)

კუტიასოვი ასევე უსიტყვოდ გავიდა, როგორც შემოვიდა.

-სერგეი ლაზარევიჩ, თქვენ როგორ ფიქრობთ, ჩვენ სწორ ნაბიჯს ვდგამთ ქართლ-კახეთთან მიმართებაში?

-მე ასე გეტყვით, ჩემო იმპერატორო, რომ ეს ნაბიჯი გადასადგმელი იყო „გუშინ“, ანუ იმის თქმა მინდა რომ, როცა 1783 წელს ჩვენ მოვანერეთ ხელი სამოკავშირეო ტრაქტატზე ქართველებთან, 2 ბატალიონით კი არ უნდა დავხმაროდით ქართველებს, არამედ ორი პოლკი მაინც რომ ჩამდგარიყო საქართველოში, 1795 წლის ტრაგედია არ მოხდებოდა... მაგრამ რაც მოხდა, მოხდა, ხომ იცით როგორ ამბობენ, - „ჩხუბის შემდეგ მუშტებს არ იქნევენ„

-მაშინ დედიჩემმა და მისმა გარემოცვამ ჯეროვნად ვერ გაანალიზა კავკასიის საკითხი, არადა სტრატეგიულად ხელსაყრელ რეგიონში მდებარეობს საქართველო, სიახლოვე სპარსეთის ყურესთან და სპარსეთის სახანოებთან, გასასვლელი ინდოეთის ოკეანამდე, ეს ყველაფერი გასათვალისწინებელი უნდა ყოფილიყო დედიჩემისთვის. რას ვიზამთ, უნდა დროულად გამოვასწოროთ შეცდომები, უნდა გავამაგროთ ჩვენი ახლო აღმოსავლეთი, მომავალი თაობები მადლობას გვეტყვიან.

-აი ეს იყო, რაზეც მე მსურდა თქვენთან საუბარი... მალე მივიღებთ გადაწყვეტილებას თქვენი სამშობლოს შესახებ, დიდად მადლობთ სერგეი ლაზარევიჩ, ბარემ აქ ხართ და მინდა სიამოვნებით გაუწყოთ რომ თქვენ გვარს უდიდესი დამსახურებებისათვის რუსეთის იმპერიის წინაშე ებოძა სათანადო ღერბი!

-ულრმესი მადლობა ჩემო იმპერატორო ჩემი გვარის დაფასებისთვის,-და ემთხვია პავლეს ხელზე საკოცნელად... და კიდევ ერთი რამ, ჩემო იმპერატორო, ურიგო არ იქნებოდა გადაგეხედათ 1768-1774 წლების რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს ჩვენი დამხმარე ჯარის გაგზავნის მასალებს, მაშინ, 1769 წელს ჩვენ გადავისროლეთ იმერეთში გენერალ ტოტლებენის რაზმი, სულ 3 ასეული და 3 ქვემეხი, რომელიც შედგებოდა 411 კაცისგან. იმ მასალებში ბევრი საინტერესო იქნება. საქართველოში გამოსაგზავნი ჯარის ოფიცერთა შტატი სპეციალურად ირჩეოდა,

როგორც ვიცი, ხოლო უპირატესობას ჩვენს სამსახურში მყოფ ქართული წარმოშობის ოფიცრებს ენჭებოდათ.

საქართველოში გამოსაგზავნი საგანგებო რწმუნებულიც კი წარმოშობით ქართველი შეირჩა - თავადი ანტონ მიხეილის-ძე ტარხან-მოურავოვი.

დედითქვენი სოლომონ II სადმი გაგზავნილ ერთ-ერთ წერილში ხაზს უსვამდა, რომ სოლომონის კარზე ქართველის დანიშვნა მისდამი და სხვა ქართველი მფლობელებისადმი ჩვენი კეთილგანწყობილების თავდებიაო. ამის მაგალითის საჩვენებლად, გამოგზავნილი ჯარის ოფიცრებს, ცხადია, სამხედრო ტექნიკური ხასიათის ინსტრუქტაჟის განევაც უნდა შეძლებოდათ, უამისოდ ასეთი პატარა ჯარის გამოგზავნას აზრი ეკარგებოდა (დედითქვენი შემთხვევით როდი წერდა სოლომონ II, რომ იგზავნებოდა საექსპედიციო ჯარი), თუ ახლაც ამ გზით ვივლით, ბევრს მოვიგებთ, - მიუგო ლაშკაროვმა.

-დიდი მადლობა სერგეი ლაზარევიჩ, ასეთი რჩევებისათვის, ჩვენ მოვითათბირებთ და გადავწყვიტავთ აუდიენც-კოლეგიაზე ისე, როგორც საქმისათვის იქნება უკეთესი, ისე მართალს ბრძანებთ, ეს რომ მომხდარიყო 1783 წელს, თხუთმეტ წელს მოვიგებდით...

როცა გადიოდა იმპერატორის კაბინეტიდან, მისაღებში დაინახა მიხეილ გერასიმოვიჩი დონაუროვი და ივანე პავლოვიჩი კუტაისოვი, რომლებიც რაღაცაზე საუბრობდნენ სიცილ-კისკისით და როცა დაინახეს სერგეი ლაშკაროვი შეწყვიტეს საუბარი.

-რა გახალისებთ ასე, ჩვენო ბედკრულო საქართველოს შვილებო, საქართველო გაჭირვებაშია და თქვენ კი არც კი იცით რაში დახარჯოთ უქმად დრო, - და მალევე გაეცალა იქაურობას...

ლაშკაროვი დაბრუნდა თავის სამსახურში და ღრმად ჩაუფიქრდა ყოველივეს, რაზეც ესაუბრებოდა მას იმპერატორი. როგორც ჩანს, მას უნდა ეტვირთა ეს ისტორიული მისია - ქართველ გვირგვინოსნებს ზურგზე მოკიდებული ძნელად სატარებელი საკუთარი სამშობლოს მძიმე ტვირთის განთავისუფლებაში.

მან, როგორც გამოცდილი დიპლომატი და სახელმწიფო მოღვაწე სხვებზე უკეთ იცოდა, რომ ისტორიული ბედუკუღმართობისა და ჟამთა სიავის გამო მისი ტომის ხალხი უხსოვარი დროიდან მრავლად იყო და იბრძოდა სხვა ქვეყნების არმიებში, ამის ნათელი მაგალითი იყო მამლუქობა, ქართველები სპარსეთისა და ოსმალეთის სამხედრო სარბიელზე და რა საკვირველია უდიდეს როსიის იმპერიაში. ძალიან კარგად იცოდა ლაშკაროვმა, რუსეთის არმიის პირველი გენერალ-ფელდციეხმაისტერის, უფლისწულ ალექსანდრე არჩილის ძის* ტრაგიკული ბედის შესახებაც... რუსეთის ჯარში რომ მრავლად იყვნენ ქართველები, რა საკვირველია, ბევრ მათგანს გვარები ჰქონდათ გადაკეთებული. ასეთი იყო რუსული სინამდვილე...

არასოდეს არ დაავინწყდება მას საუბარი დიდ ვაზირთან ოსმალეთთან ბოლო ომის დროს, როცა თავად პოტიომკინის, ხოლო შემდგომ რეპნინის* დავალებით რამოდენიმე ჯერ ზავის დადების მიზნით შეხვდა დიდ ვაზირს ქოჯა იუსუფ ფაშას* მის რეზიდენციაში, შუმლაში და იცოდა რა, რომ ლაშკაროვი ეთნიკური ქართველი იყო, მიმართა მას ქართულ ენაზე. აი რა უთხრა მას დიდვაზირმა:

-მე ძალიან კარგად ვიცი, ვინ ხართ თქვენ, თქვენ ქართველი ხართ, ისევე როგორც მე, ჩვენ ორივენი არ ვემსახურებით ჩვენს სამშობლოს და ძალიან ნუ გამოიდებთ თავს რუსების სამსახურში, მადლობას მაინც არ გეტყვიან, არც მე მეტყვიან... კარგად გამოგიყენებენ და შემდეგ გადაგადებენ ისტორიის სანაგვეზე, იფიქრეთ იმაზე, თუ რას იტყვის თქვენზე შთამომავლობა, ჩემზეც რა საკვირველია... ესაა მთავარი... მე თქვენზე უფროსი

*ალექსანდრე ბაგრატიონი (იმერეტინსკი), უფლისწული (1674-1711),

*ნიკოლოზ რეპნინი (1734-1801), რუსი დიპლომატი, გენერალ-ფელდმარშალი (1796)

*ქოჯა იუსუფ ფაშა (1730-1800), ოსმალეთის იმპერიის სახელმწიფო მოღვაწე. ორჯერ (1786-1789 წწ. და 1791-1792 წწ.) ეკავა დიდი ვეზირის თანამდებობა

ვარ და გამოცდილებაც უფრო მეტი მაქვს, დამიჯერეთ, მე ახლა სიმართლეს გეუბნებით როგორც ქართველი ქართველს და არა როგორც მონინალმდეგე მონინალმდეგეს...

... ნუთუ მართლა სრულდება მამამისის და იმ მრავალი ქართველის სანუკვარი ოცნება? მათ უკვე ქართველებსაც კი აღარ დაარქმევ... აბა რა ქართველია კუტაისოვი, დონაუროვმა კიდევ რაღაცა იცის, მარა ვის უნდა ელაპარაკოს აქ თავის ენაზე, რაც იცის ისიც ავინყდება უკვე, მათ მშობლიური ენა ავინყდებათ უკვე, ჩემგან განსხვავებით... მამაჩემმა იზრუნა იმაზე რომ მე მცოდნოდა მშობლიური ენა... კუტაისოვზე ვინ იზრუნებდა, როგორც ნივთი რომ უფეშქაშეს ტახტის მემკვიდრეს?

... გვიანი შუალამე იყო, როცა კარებზე კაკუნი მოესმა.

-რომელი ხარ მანდ?

-ჩვენ ვართ -კუტაისოვი და დონაუროვი...

-რამ მოგიყვანათ ამ შუალამეს ჩემთან, ხომ მშვიდობაა, მეგობრებო?

-ვერ მოვისვენეთ... თქვენი სიტყვების შემდეგ...

-ა! მესმის..სინდისმა შეგანუხათ არა?

-შეიძლება ასეც იყოს, ჩემო ბატონო, მაგრამ ვერ ვისვენებთ, რამე გაქვთ დასალევი?

-არა, ხომ იცით რომ არ ვსვამ საერთოდ, მაგრამ მაქვს ერთი ბოთლი კახური ღვინო, ბატონიშვილმა დავითმა მომართვა საჩუქრად, კარგი რამეა, ჩემმა მზემ... გასინჯეთ, ჩვენი სამშობლოდანაა...

-სამშობლოდან... სადაა ჩვენი სამშობლო?... საქართველო ბუნდოვნად მახსოვს... - ჩაილაპარაკა ნაღვლიანად კუტაისოვმა...

- მიხაილ ივანოვიჩი და თქვენ სერგეი ლაზარევიჩ, დაიბადეთ აქ, რუსეთში და თქვენმა მშობლებმა იზრუნეს იმაზე რომ შეგასწავლეს ქართული, მე კი დავიბადე საქართველოში, თქვენგან განსხვავებით, მაგრამ ათი წლის ბავშვი ვიყავი, როცა ტოტლებენის ჯარისკაცებმა გაანთავისუფლეს ქუთაისი თურქთა გარნიზონისგან... ქუთაისის ციხის შტურმისას დაიღუპა მამაჩემი, მე კიდევ რუსმა ჯარისკაცებმა გამათავისუფლეს და აქ ჩამომიყვანეს და

უფეშქაშეს უფლისწულ პავლეს, როგორც ნივითი... და პავლემ თავის სახელზე ჩამწერა და გაცხდი ივან პავლოვიჩი კუტაისოვი..მე ვინ მასწავლიდა ქართულს, რუსული ვისწავლე და ის გახდა ჩემთვის მშობლიური... მას შემდეგ უკვე ოცდარვა წელია აქ ვცხოვრობ... რუსეთი იქცა ჩემთვის სამშობლოდ...

-კარგი, მე და დონაუროვი აქ დავიბადეთ და გავიზარდეთ და ოჯახიდან შევითვისეთ მშობლიური ენა, მარა შენ იქ დაბადებულსა და გაზრდილს, ნუთუ აზრადაც არ გქონია რომ გაქცეულიყავი და გეპოვნა შენი სოფელი, დედა, ძმები, დები?

-ძალზე პატარა ვიყავი, სერგეი ლაზარევიჩი, მომიტყვევებდა, მერე აქ რომ მოვხდი, შევეგუე ჩემს ბედს, ქართული სიტყვები რაც კი ვიცოდი ისიც დამავინწყდა, მარტო „დედა„ და „მამა„ მახსოვს დღემდე - და ცრემლები ლაპა-ლუპით წამოუვიდა. თვალებიდან, - ასეა ეს ცხოვრება... გვათამაშებს როგორც უნდა... ჰო ძალიან მაგარი ღვინოა, მომეწონა... სხვათა შორის იმპერატორმა გამახსენა მე, რომ ქართველი ხარო, როგორც იაშვილიო და მალე მოგინვესო ქართული ენის სწავლებათ, და რა ჰქონდა მხედველობაში, არ იცით?

-მეც ზუსტად ამ საკითხთან ვიყავი დაბარებული მასთან. ჩვენ დიდხანს ვილაპარაკეთ კავკასიაზე და კერძოდ საქართველოზე. იმპერატორს სურს აღადგინოს 1783 წლის ტრაქტატი და ერთხელ და სამუდამოდ გადაჭრას დადებითად საქართველოს საკითხი, მითუმეტეს რომ ახლა არის ძალზე ხელსაყრელი მომენტი... უფლისწულებმა დაჭამეს ერთმანეთი, ყველას მეფობა სურს, ერეკლესნაირი მეფე საქართველოს ანი აღარ ეყოლება, გიორგი ვერ უმკლავდება ვერც შინაურ და ვერც გარეულ მტრებს, დედოფალ დარეჯანს უნდოდა ერთ ერთი თავისი შვილის გამეფება, იმიტომ რომ გიორგი ხომ მისი გერია და უნდა მთელი სამეფო სახლის „აღლუმის„ მთავარსარდლობა...

-ძალაუფლებიანი ქალბატონი ყოფილა, - ჩაილაპარაკა დონაუროვიმა.

-სავსებით მართალი ბრძანდებით ჩემო ბატონო, ძალიან უყვარს ძალაუფლება... მე ვფიქრობ რომ თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ირაკლი თეიმურაზოვიჩი ვედარ უმკლავდებოდა მის ასეთ ხასიათს და ამიტომაც ხელი ჰქონდა ჩაქნეული. რაც შეეხება გიორგი ირაკლიჩს, ბატონიშვილმა დავითმა მითხრა ამას წინათ რომ მამამისი ძალიან ავადაა, ყველაზე დიდი იცოცხლოს ერთი ან ორი წელი, არადა არაა ისეთ წლოვანებაში, სულ რაღაც 52 წლის კაცია, ჩემზე უმცროსია.. იმპერატორი მზადაა მიიღოს ამ ეტაპზე თავის მფარველობაში ქართლ-კახეთის სამეფო, პერსპექტივაში კი დანარჩენი საქართველოც, მხედველობაში აქვს დასავლეთი საქართველოც, რითაც ასრულდება ქართველთა საუკუნოვანი ოცნება -ერთიანი საქართველო ძლიერი მფარველის ქვეშ!

-ჩვენ ალბათ ვერ მოვესწრებით, მარა ჩვენი შთამომავლები იცხოვრებენ საქართველოში, მე ამისი ღრმა რწმენა მაქვს, - დასძინა სინანულით კუტაისოვმა,

-რატომ, კუტაისოვ, დონაუროვ, სავსებით შესაძლებელია, აღვასრულოდ ჩვენი მშობლების ოცნება, იმიტომ რომ მეფე გიორგიმ დაუბრუნა ჩვენს გვარს გორის მახლობლად საგვარეულო მამული, მე იმედს ვიტოვებ რომ ოდესღაც ჩავალ ჩემი წინაპრების მიწაზე და არც თქვენ არ უნდა დაკარგოთ ეს იმედი.

-წავედით აბა ეხლა ჩვენ... დავილაღეთ ამდენი ემოციებით... კახური ღვინო მოგვეწონა, უთხარით ბატონიშვილ დავითს, ერთი ჩვენთვისაც ხომ არა აქვს, კარგი რამეა... კარგი გემო აქვს, თავის ტკივილმაც გაგვიარა, არა მიხაილ ივანოვიჩ?

-კი მასეა, - მემამა ძალიან, კარგი ღვინოა.

-ხო, მართლა სერგეი ლაზარევიჩ, კვირას გეპატიჟებით თქვენ და ბატონიშვილ დავითს, ჩემთან, მობრძანდით, ვიმუხსავოთ.

-ვეცდები, ხომ იცით ჩემთვის შაბათი და კვირა არ არსებობს, მითუმეტეს ახლა, როცა არ იცი, როდის დავჭირდები იმპერატორს...

განშორებისას ეს სამი წარმოშობით ქართველი ადამიანი გადაეხვია ერთმანეთს და ვერც ერთმა ვერ შეიკავა ცრემლი თვალზე, სულ მალე მათი მამების ოცნება ხორციელდებოდა.

... იმ ღამეს ვერავინ ვერ დაიძინა, ვერც ლაშქაროვმა, ვერც კუთაისოვმა და ვერც დონაუროვმა. ძალზე ესიამოვნათ ერთმანეთს ასეთი პირდაპირი და გულიანი საუბარი თავიანთ სამშობლოზე და მის მომავალზე, ამ რუსეთის სახელმწიფო სამსახურის „კიბეზე“ დანინაურებულ სამ ქართველს, ჩვენი ბედკრული საქართველოს შვილებს.

„საქართველოს საქმეები“

1799 წლის აპრილის ბოლო იდგა... ნამდვილი გაზაფხულის ამინდი იყო პეტერბურგში. ლაშქაროვი თავის სამუშაო მაგიდასთან იჯდა და შემოსულ კორესპონდენციას ეცნობოდა, როცა კარებზე დააკაკუნეს.

-მობრძანდით.

კარის ზღრუბლზე იდგა კუტაისოვის მოახლე ვასილი.

-რა არის ვასილი, ხომ მშვიდობაა?

- გრაფმა მთხოვა ეს პაკეტი თქვენთვის გადმომეცა სასწრაფოდ.

-კეთილი, ვასილი მადლობა, თავისუფალი ხარ.

როგორც კი ვასილიმ გაიხურა კარი, ლაშქაროვი მიუჯდა მაგიდას და სწრაფად გახსნა პაკეტი. წერილში ეწერა შემდეგი:

„ღრმად პატივცემულო სერგეი ლაზარევიჩ! გთხოვთ ამ სალამოს მობრძანდეთ მადამ შევალიეს აპარტამენტებში, და იქ გეტყვით დანარჩენს, დონაუროვიც ჩემთან იქნება, ცოტა ნავიხემსოთ. პატივისცემით, თქვენი ივანე კუტაისოვი,“

ლაშქაროვი საგონებელში ჩავარდა. ნეტავი რა უნდა მომხდარიყო ისეთი, რომ წერილში ვერ დაწერა... ოხ, ეგეც მაგარი ვინმეა რა, სალამომდე რა იცხოვრებს. ალბათ ძალზე კონფიდენციალური ინფორმაციაა და არ უნდა რომ ვინმემ სხვამ გაიგოს... მარა რა უნდა იყოს ასეთი? რაღა გაეწყობა, სალამოც მალე მოვა, მანამდე კიდევ დიდი დროა და ნავიმუშავებ..

მუშაობაში დრომ თვალის დახამხამებაში უცეცხვ გაირბინა.

კუტაისოვი ცხოვრობდა თავის საყვარელთან, მადამ შევალიესთან*, რომელიც თავის ფრაგ დასთან ერთად იმყოფებოდა თეატრში და რომლის ბენეფისი უნდა შემდგარიყო 30 აპრილს და ამიტომ თავისუფლად შეეძლოთ სჯა-ბაასი ნებისმიერ თემაზე.

*მადამ შევალიე- ფრანგი მომღერალი, კუტაისოვის საყვარელი, მოგვიანებით კი სავარაუდოდ იმპერატორ პავლე I საყვარელი.

... და აი კუთაისოვის საყვარლის აპარტამენტებიც გამოჩნდა... კაცმა უნდა თქვას, ბედი მაქვსო, კარგს ჭამს, კარგს სვამს, ქალებს იცვლის ხელთათმანებივით, მეტი რა შერჩება ამ ქვეყნიდან...

-მოგესალმებით სერგეი ლაზარევიჩ! - მიესალმა კიბეებზე მდგომმა კუტაისოვმა, - მე და მიხაილ ივანოვიჩი გელოდებით უკვე რა ხანია.

-ხომ იცით სახელმწიფო საქმეები მაქვს თავზე საყრელი და მომიტევეთ თუ ცოტა შეეყოვნდი, - თავი გაიმართლა ლაშკარიოვმა.

-ცოტა წავიხემსოთ, ასე არ ჯობია მეგობრებო? - მიუგო დონაუროვმა

-ისე მე წახემსებას მეორე პლანზე გადავიტანდი, ივან პავლოვიჩ, და დავიწყებდი იქიდან, რის გამოც ჩვენ აქ შევიყარით.

-როგორც ინებებთ. მოკლედ იმპერატორი ეს დღეები გენერალ-ფელდმარშალ ნიკოლაი სალტიკოვს, ამ სამოცი წლის კაცს არბენინებს თავისთან ქალაქლებით. დღეს დილას შედგა აუდიენც-კოლეგია იმპერატორთან და იქნა მიღებული გადაწყვეტილება, რომ საქართველოში მინისტრ-რეზიდენტად დაინიშნოს სასტატო მრჩეველი პეტრე კოვალენსკი* და გაიგზავნოს ეგერთა ერთი პოლკი, გენერალ-მაიორ ივანე ლაზარევის* მეთაურობით. გადანყვეტილება საბოლოოა, ასე განაცხადა იმპერატორმა.. - სინანულით მიუგო კუტაისოვმა.

-მეც ვიყავი ამ აუდიენციაზე, სერგეი ლაზარევიჩ, როგორც სამეფო კარის მინისტრთა კაბინეტის მმართველი,-დაუმატა ივანე დონაუროვმა.

-მერე რაო სალტიკოვმა? - ირონიულად იკითხა ლაშკარიოვმა

-სალტიკოვი უმტკიცებდა იმპერატორს, რომ საქმისთვის კარგი იქნებოდა გაგვეთვალისწინებინა ტოტლებენის პერიოდი,

*კოვალენსკი პეტრე (1766-1827), რუსეთის ელჩი და მინისტრი ქართლ - კახეთის სამეფოში, შემდეგ „საქართველოს მმართველი“.

*ლაზარევი ივანე (1763-1803),რუსეთის არმიის გენერალ-მაიორი (1798), მოკლა დედოფალმა მარიამმა (1768-1850),

და მინისტრ-რეზიდენტად დანიშნულიყო რუსეთში დაბადებული და აღზრდილი ქართველი, თუნდაც ლაშქაროვი, რომელიც საკმაოდ გამოცდილი დიპლომატია და ბრწყინვალედ გაართმევს თავსო და ეგერთა პოლკის მეთაურად დანიშნოსო ანალოგიურად ჩვენს ჯარში მომსახურე ქართული წარმოშობის გენერალ-მაიორი პეტრე ბაგრატიონი*, რომელიც საკმაოდ სახელმძღვანელო 35 წლის გენერალიაო.

-მაგრამ იმპერატორი ვითომ ვირზე შეჟდაო. კოვალენსკი დანიშნებაო და მორჩაო, - მიუგო დონაუროვმა.

-იყო კიდეც სხვა აზრებიც? - იკითხა ლაშქაროვმა.

-გამოითქვა მოსაზრება, რომ სამეფო ტახტზე დაისვასო პეტრე ბაგრატიონიო, მარა იმპერატორი მთლად გადაირია ამაზე, რას ქვიაო, ბაგრატიონი დავსვათო, ჩვენ ყველაფერი უნდა გავაკეთოდ იმისთვისო, რომ სამეფო შეუერთოდ იმპერიასო გუბერნიის სახითო.

*Empire russe vient d'effectuer son expansion vis-à-vis de la Pologne, et maintenant il veut faire de même vis-à-vis du royaume Kartli-Kakhétie?**

- გაიკვირვა ლაშქაროვმა.

-სალტიკოვმა უთხრა, თუ თქვენ გადაგინყვეტიათო ეს ორი კანდიდატურაო, მაშინ ჩვენ აქ რისთვის ვართო ამ აუდიენციასზეო? წესიაო ასეთიო, უპასუხა იმპერატორმა.

-დასანანია რომ ასე მოხდა ყველაფერი. რას გააკეთებენ იქ კოვალენსკი და ლაზარევი? არც ერთმა და არც მეორემ არ იციან რეგიონი, არასოდეს იქ არ ყოფილან, ქართული ენა მაგათმა არ იციან, ქვეყნის წეს-ჩვეულებები არ იციან. ძაან გაუჭირდებათ იქ მუშაობა. შეიძლება საერთოდ გააფუჭონ იქ საქმე, - დასძინა ლაშქაროვმა.

-კი მაგრამ, საიდან მოიყვანეს ეს კოვალენსკი? - იკითხა დონაუროვმა

*ბაგრატიონი პეტრე (1765-1812),ინფანტერიის გენერალი

* (ფრ.) რუსეთის იმპერიამ ახლახან განახორციელა ექსპანსია პოლონეთთან მიმართებაში, ახლა კი იგივე უნდა გააკეთოს ქართლ-კახეთის სამეფოსთან მიმართებაში?

-რუსეთის რწმუნებულად იყო მურთაზა ყული-ხანთან* 1796 წელს, აქვს პოლკოვნიკის ჩინი, მერე გადავიდა სამოქალაქო უწყებაში.

-ლაზარევი და საიდან მოათრიეს? - ვერ შეიკავა თავი დონაუროვმა.

-არაა სამართალი ქვეყანაზე, მე მთელი გულით და სულით მზად ვიყავი ჩვენი საქართველოსათვის დავხარჯულიყავი, არ მოველოდი ნიკოლაი სალტიკოვისგან ჩემს ასეთ დახასიათებას, მადლობის მეტი რა მეტქმის, მე ის წარმომედგინა ყოველთვის ხეპრე და გაუნათლებელ ადამიანად, მაგრამ შევცდი... არაუშავს, მე აუცილებლად ვიძიებ შურს, როგორ და რანაირად, ეს მე ვიცი... ეხლა მაპატიეთ ნახემსების ხასიათზე ნამდვილად არ ვარ, მომიტევეთ მეგობრებო, ახლა თქვენის ნებართვით დაგტოვებთ.

...იმავე 1799 წლის 16 დეკემბერს ივანე დონაუროვმა (ამ გარუსებულმა ქართველმა), ქართლ-კახეთის სამეფოს საქმეებში რუსეთის უხეში ჩარევის გამო, პროტესტის ნიშნად დატოვა მინისტრთა კაბინეტის მმართველის თანამდებობა.

...ივანე კუტაისოვმა, მანაც თავისებური შური იძია, 1801 წლის 11 მარტის წინა ღამეს მან მიიღო წერილი-გაფრთხილება, მაგრამ არ გახსნა პაკეტი, რითაც დაღუპა იმპერატორი.

...ლაშკაროვმა კი შეასრულა დანაპირები, ოღონდ ცოტა მოგვიანებით, 1807 წელს როცა მოაწერა ოსმალეთის იმპერიასთან ხელი ისეთ შეთანხმებაზე, რომელიც ლახავდა რუსეთის სახელმწიფოებრივ ინტერესებს.

ასეთები იყვნენ მაშინდელი გარუსებული ქართველები, მათ ძარღვებში ჩქეფდა ქართული სისხლი, მათ არ ჰქონდათ დაკარგული საქართველოსადმი უდიდესი სიყვარულის გრძნობა, რომელიც მათ მოსდევდათ მამა-პაპათაგან.

გიორგის გამეფების შემდეგ სამეფოში მდგომარეობა უფრო გართულდა, გახშირდა ჩრდილოკავკასიელების თავდასხმები, ამავე დროს მეფეს დაძაბული ურთიერთობები ჰქონდა თავის

*მურთაზა ყული-ხანი (1755-1800), ალა მახმად ხანის ძმა.

ძმებთან, რომლებსაც სურვილი ჰქონდათ, რომ მძიმედ ავადმყოფი გიორგი XII გარდაცვალების შემდეგ მეფეები ისინი გამხდარიყვნენ და არა გიორგის უფროსი ვაჟი, უფლისწული დავითი. სამეფოში შექმნილი მძიმე მდგომარეობით ისარგებლა რუსეთის ხელისუფლებამ და 1799 წელს საქართველოში სამხედრო კონტიგენტი შემოიყვანა გენერალ ლაზარევის მეთაურობით, რომელსაც დაევალა ანექსიისთვის პირობების მომზადება, ოფიციალურად კი ეს სამხედრო კონტიგენტი რუსეთის ხელისუფლებამ გეორგიევსკის ტრეკტატის პირობების შესასრულებლად შემოიყვანა (აღსანიშნავია, რომ რუსეთს აქამდე არაერთხელ ჰქონდა ტრაქტატი დარღვეული).

1799 წლის 26 აპრილს იმპერატორმა პავლე I მოაწერა ხელი უმაღლეს რესკრიპტს, რომლის ძალითაც ქართლ-კახეთის სამეფო კარზე მინისტრ-რეზიდენტად დაინიშნა სასტატო მრჩეველი პეტრე კოვალენსკი, რომელიც საკმაოდ გამოცდილი დიპლომატი იყო, მსახურობდა ჯარში, ჰქონდა პოლკოვნიკის ჩინი. ერთხანს მსახურობდა რეზიდენტად მურთუზა ყული ხანთანაც კი.

იმავე წლის მაისში კოვალენსკი დაიძრა პეტერბურგიდან „კავკასიის ლინიაზე“, და უკვე ივლისის ბოლოს იყო ჩრდილო კავკასიაში, სადგურ ნაურსკაიაში.

„კავკასიის ლინიის“, უფროსად იყო დანიშნული გენერალ-ლეიტენანტი კარლ კნორინგი, რომელსაც უნდა უზრუნველყო კოვალენსკის და მასთან ერთად საქართველოში გამოგზავნილი ეგერთა პოლკის გადაადგილება.

-მოგესალმებით კარლ ფიოდოროვიჩ „კავკასიის ხაზზე“, როგორ გიკითხოთ, ხომ ხართ მხნეთ?

-ღმერთის წყალობით პიოტრ ივანოვიჩ, მაღლობთ? ხომ არ დაგლალათ ამხელა გზამ?

-დიდი საქმეები გველის წინ, კარლ ფიოდოროვიჩ, დაღლის დრო არ გვაქვს... იმპერატორის რწმუნებით მე დავინიშნე მინისტრ-რეზიდენტად ქართლ-კახეთის სამეფო კარზე, ინებეთ რწმუნების სიგელი, - და გაუწოდა გენერალს პაკეტი.

-ვშიშობ ჩემო ბატონო, რომ შეფერხება მოგიწევთ რაღაცა ხანს, იმიტომ რომ გზა არის შესაკეთებელი და ჯარისთვის პრო-

ვიანტი ჯერ არ არის... თქვენ ჯერ მოისვენეთ, წამობრძანდით და გაუძღვა კოვალენსკის წინ.

არ მოელოდა კოვალენსკი ასეთ ვითარებას, მაგრამ რა ექნა, სხვა გამოსავალი არ ჰქონდა და 23 ივლისს მისწერა წერილი იმპერატორს ამის შესახებ.

პეტრე კოვალენსკის გამოატანა იმპერატორმა პავლემ დამამტკიცებელი სიგელი მეფე გიორგის სახელზე. სიგელი იყო დაწერილი 1799 წლის 18 აპრილს.

იმპერატორი პავლე იწერებოდა:

„მივიღე რა მადლობით თქვენი თხოვნა, ტრაქტატის მესამე მუხლის ძალით გამტკიცებთ დღეს თქვენ ქართლ-კახეთის მეფედ და ძესა თქვენსა დავითს თქვენდა მემკვიდრედ თქვენს შემდეგ“.

მე-17 ეგერთა პოლკი ლაზარევის ბრძანებისამებრ მზად იყო საქართველოში წამოსასვლელად, თან უნდა გამოჰყოლოდა თვით კოვალენსკიც, რომელსაც უნდა წამოელო პავლე იმპერატორის მიერ გამოტანებული საჩუქრები.

დასასრულს, 1799 წლის 19 ოქტომბერს, კნორრინგმა კვლავ ინახულა ხსენებული პოლკი, კმაყოფილი დარჩა და მეორე დღისათვის ბრძანება მისცა გადმოელახა მდინარე თერგი და გზას შედგომოდა. მეორე დღეს, ბრძანებისამებრ, პოლკი თავისი ადგილიდან დაიძრა, წამოვიდა ტფილისისაკენ.

კნორრინგმა მისცა დარიგება ლაზარევის, როგორ უნდა მოიქცეს და, სხვათა შორის, აუწყა უმაღლესი ბრძანება:

„ლაზარევის პოლკი, მივა თუ არა ტფილისში, მეფე გიორგის იმისთანა პატივით უნდა შეეგებოს როგორც წესდებით მე, იმპერატორს, მეკუთვნის, იმავე წესით სასახლის მცველნი დაუყენოს. მეფის გვირგვინის კურთხევის დღეს პოლკი სააღლუმოდ განწყობილ იქნას და ბატალიონებად დამწკრივებულ. როცა მეფე გიორგი შევა ეკლესიაში და გამოვა, ჯარმა შესაფერი პატივი მისცეს“.

დიდი წვალეზა გამოიარა რუსის ჯარმა, როცა კავკასიის მთებში შემოდგა ფეხი. ვინრო აღმართ-დაღმართები, თოვლი და ყინვა, გაფუჭებული გზები, ზოგან სურსათის ნაკლებობა, - ყო-

ველივე ეს ერთად, აბრკოლებდა ჯარის მოძრაობას. ზარბაზნები და სხვა არტილერიის კუთვნილებანი ზოგან ხელდახელ და ზურგით გადმოჰქონდათ ჯარისკაცებს, რადგანაც სხვანაირად ვერ ხერხდებოდა. როგორც იყო, ჯარმა ყოველ დაბრკოლებას სძლია, გადმოიარა მთები და გადმოხედა არაგვის ხეობის დაბლობებს. აქ ჯარს მიეგება ბატონიშვილი ვახტანგი, მიაგება 80 ულელი ხარ-კამეჩი, გამომცხვარი პური და სხვა სურსათი, ტფილისამდე გზა-და-გზა სხვადასხვა ადგილას 50 საპალნის საზიდი ცხენი მოუშზადა.

მიუხედავად ამისა, ვახტანგმა რუსებზე გული მალევე აიცრუა და იმპერიის მონინაალმდეგეთა ბანაკში გადავიდა. იგი ოპოზიციაში ედგა საკუთარ ნახევარ-ძმას, მეფე გიორგი XII-ს. თავის ძმებთან ერთად ცდილობდა მეფის ჩამოგდებას და იულონ ბატონიშვილის გამეფებას, მაგრამ დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია.

ამ სახით იარა ჯარმა 36 დღე და როგორც იყო მოუახლოვდა ტფილისსა. ტფილისი სათანადოზ შეხვდა ჯარს და მიეგება მას.

ჯარს მოელოდნენ ტფილისში 26 ნოემბერს. მთელი ქალაქი ზეიმობდა რუსული ჯარის შემოსვლას.

მეფე გიორგიც მიეგება რუსებს თავისი ამალით, თან ახლდნენ:

მემკვიდრე დავით ბატონიშვილი, სხვა ბატონიშვილები, გამოჩენილი მოხელენი საერონი და სამღვდელოებისანი და მთელი დიდკაცობა ტფილისისა. ქალაქის ბანიანი სახლები მოიჭედა დიდითა და პატარითა, ქალით და კაცით, და მოუთმენლად ელოდებოდა ჯარს, ვითარცა ქვეყნის მხსნელს, მშვიდობიანობისა და მოსვენების მომავლინებელსა.

ბოლოს მოვიდა ჯარიც. მეფე გიორგი თვითონ წარმოუძღვა წინ და შემოიყვანა ტფილისში.

სიხარულის კიჟინა ხალხისა, ზარბაზნის სროლა, ზარების რეკა ერთს დიდს ყოფას და ამზავს წარმოადგენდა.

კოვალენსკიმ ამრიგად აუწყა კნორინგს რუსის ჯარის შემოსვლა ტფილისში:

„ჯარი, დასასრულ, მოვიდა ტფილისს; მოსვლისას იგი წარმოადგენდა სასიამოვნო სანახავსა თავისის წყობითა და წეს-

რიგიანობითა. სამის ვერსტის მანძილზე დიდის ყოფით მოეგებნენ ჯარს, იმ წესით, როგორაც წინათვე დავაწყეთ მისმა უმაღლესობამ მეფე გიორგიმ და მე. მეფე მთელის თავისის წარჩინებულ საერო და სამღვდლო დიდკაცობით მიეგება ჯარს. სახლის ბანები სულ მთლად სავსე იყო თეთრ-ჩადრიან ქალებითა, კაცს ეგონებოდა მთელ ქალაქში მოფენილია კარვები ბანაკისაო. ზარბაზნის სროლა, ზარების რეკა ამ დღესასწაულს აძლიერებდა, და სიხარულის კიჟინა ერისა, მოძრაობა და თვით ცრემლნი, ნამეტნავად დედაკაცობისა, აგვირგვინებდა იმ ტკბილად საგრძნობელ სურათსა და უტყუარს ერთგულებას ჩვენდამი ერისას“.

მეფე გიორგიმ, გახარებულმა - რომ სასურველი აუსრულდა, ყოველივე ღონისძიება იხმარა, რომ ჯარი კარგად დაებინავებინა და სურსათი საკმაო და რიგიანი ჰქონოდა. შემოსვლის მეორეს დღესვე ჯარს გაუგზავნა 600 ლიტრა (150 ვედრა) მაჭარის ღვინო და 80 ცალი ხმელი თევზი, გარდა ამისა, რაც ულუფად განწესებული იყო. ოფიცრებს სადგომად თავისი სასახლე უთავაზა, ხოლო ოფიცრებმა არ ინდომეს მეფის შენუხება და დიდი მადლობა გადაუხადეს ამისთანა გულმტკიცენულ თავაზიანობისათვის“.

ასე შემოვიდა რუსის ჯარი ტფილისში. სასონარკვეთილმა მეფემ და ერმა ძლივს ნუგეშით და იმედით გაიცოცხლა გული. მეფის კარიდან დაწყებული უკანასკნელ ქოხამდე სიხარულმა გაშალა თავისი სანატრელი ფრთა, სიხარულმა ხსნისა და ნუგეშისა.

დიდი ხანია საქართველოს ამისთანა ბრწყინვალე დღე აღარ ენახა. ყველას, დიდიდან პატარამდე, ქალით კაცამდე, გული აევსო იმ სანატრელ იმედითა, რომ რუსის მხედრობის დაბინავება საქართველოში, საქართველოს მოუვლენს იმ მშვიდობიანობას, იმ მოსვენებას, იმ პატრონობასა და მფარველობას, იმ ბედნიერ და უტკივრად შინაურ ცხოვრებას, რომელთათვისაც ამდენს საუკუნეების განმავლობაში ასე თავგამეტებით, ასე თავდადებით იბრძოდა საქართველოს შვილი და თავისი სისხლით რწყავდა ყოველს კუთხეს თავისი ქვეყნისა. ამ ღირსსახსოვარ დღიდან საქართველომ მშვიდობიანობა მოიპოვა.

შიში მტრისა ერთმორწმუნე ერის მფარველობამ გაუფანტა. დამშვიდდა დიდი ხნის დაუმშვიდებელი, დაღლილი ქვეყანა, დანყნარდა აკლებისა და აოხრებისაგან, დაცხრა ომისა და ბრძოლისაგან. დადუმდა ჟღერა ხმლისა და მახვილისა, მტრისა ხელით მოღერებულისა ჩვენზე და ჩვენს ცოლ შვილებზე, გაქრა ცეცხლი, რომელიც წვავდა და ბუგავდა ჩვენს მამა-პაპათა ბინას, ჩვენს საცხოვრებელს, გათავდა რბევა და აკლება, მიეცა წარსულს და მარტო საშინელ და შემადრწუნებელ სახსოვრად დაგვრჩა.

დაუდგა ახალი ხანა, ხანა მოსვენებული, უშიშარი ცხოვრებისა, სისხლდანთხეულ და ქრისტეს ჯვრისათვის ჯვარცმულ საქართველოს, რომელიც ღმერთმა სააქაო სამოთხედ გაუჩინა ადამიანს და კინალამ ერთ დიდ სასაფლაოდ არ გადაექცათ მის თავდადებულ შვილებს, რომელნიც უმწედ, უნუგეშოდ, ყველა-საგან შორს, მარტოდ-მარტო იხოცებოდნენ ქრისტეს სარწმუნეობის სადიდებლად და თავისი ვინაობის გადასარჩენად.

დაიდო საზღვარი მშვიდობისმყოფელ ცხოვრებისა და ეს დღე, 1799 წლის 26 ნოემბერი კვლავ სასოება გაღვიძებული მეფე და ერი, გულწრფელად მიენდო თავის მომავალს, დიდი რუსეთის მფარველობის იმედით და ნუგეშით ფრთაშესხმული.

„მარტიროზას ამბავი“

... თავისი სახლის აივანზე იჯდნენ დიმიტრი და დავითი და ახლო მდებარე სახლების მეზობლები და გაიძვერა მარტიროზაც კი, ყველა ზეიმობდა, გიორგი ეზოში იყო და თავს დასტრი-ალებდა „კახელოს„

-ეჰ, ნეტავი ერეკლე მოსწრებულები ამ ამბავს... არ დასცალდა... -ჩაილაპარაკა თავისთვის დიმიტრიმ.

-რა თქვი? - მიუგო დავითმა

-იმას ვიძახი, დავით, რომა არ დასცალდა პატარა კახის, ვერ მოესწრო თავისი ერის გახარებას, ხომ გეუბნებოდი, რომ რუსეთი ერთმორწმუნე ერია და როსიის მეფე თავის სიტყვას შეასრულებსო, შენ კიდევ ყოყმანობდი, არ მიჯერებდი, ვინ იყო მართალი, მე თუ შენ?

-რუსეთი აქ იმიტომ შემოვიდა, რომ არ შემოსულიყო ოსმალს ან სპარსსი.

-და მერე რა არის ამაში ცუდი, მე მირჩევნია ერთმორწმუნე დამიცვას, ვიდრე ურჯულომ, დაგავინყდა რას აკეთებდნენ, რამდენი შემოსევა ახსოვს ჩვენს დატანჯულ სამშობლოს...

-ჩვენ ჯერ არ ვიცით, როგორ მოიქცევა მომავალში რუსეთის მეფე ჩვენთან მიმართებაში, ეხლა ასე იქცევა, ხვალ რას იზამს, არავინ იცის...

-ურჯულოებზე უარესნი ნაღდად არ იქნებიან, ერთმორწმუნე ქრისტიანები არიან რაც არ უნდა იყოს...

1798 წლის 5 დეკემბერს ქართლ-კახეთის მეფის აუდიენცდარბაზში მოხდა მინისტრ პეტრე კოვალენსკის მიერ გიორგი XII რწმუნების სიგელის გადაცემა და გიორგი XII მიერ ეკლესიაში დადებული ფიცი რუსეთის იმპერატორისთვის ერთგულებაზე. მეფემ მიიღო მოლოცვები აგრეთვე განჯის, შუშის და ახალციხის ფაშებისგან.

ფიცის დადების შემდეგ დადგა ჯერი ზარბაზნების გრუხუნისა, მთელი დღის მანძიზე ზარებს რეკავდნენ ტფილისის ეკლესიის ზარები, ხალხი ხარობდა, რაღაცა განსაკუთრებული ამბავი

ხდებოდა მათ თავებს, და არა მარტო, ამას გრძნობდა ტფილისის მთელი მოსახლეობაც, ერიც და ბერიც, ჰაერიც რაღაცა განსაკუთრებული სუნით იყო გაჟღენთილი, თითქოს მიანიშნებდა რომ რაღაც ახალს და უჩვეულოს უნდა შეეგუოს ტფილისი და ზოგადად ქართლ-კახეთის სამეფოს მოსახლეობა.

ახლა გიორგი XII ზურგს უმაგრებდა რუსეთის იმპერიის ორი მოხელე - სამოქალაქო საქმეებში მინისტრი, სასტატო მრჩეველი პეტრე კოვალენსკი და სამხედრო საქმეებში, გენერალ-მაიორი ივანე ლაზარევი.

ასეთი დიდი სიხარულით იწურებოდა 1798 წელი, სულ რაღაც ორ წელიწადში შემოაღებდა კარს ახალი XIX საუკუნე, როგორი იქნებოდა ის საქართველოსთვის, ამაზე ზედმინვენით ზუსტად არავინ ჯერ არ იცოდა...

შებინდებული იყო, როცა დიმიტრის ხმა მოესმა ეზოდან:

-დიმიტრი! შინა ხარ?

-რომელი ხარ მანდა?

-მე ვარ, დავითი!

-გიორგი სადაა?

რუსის ჯარისკაცებთანაა მთელი დღეები გადაკარგული, რუსულ წერა-კითხვას ასწავლიან, ეს კი ქართულს ასწავლის.

-ჭაჭა თუ წაილო, მაგათ ღვინოზე უფრო ჭაჭა უყვართ.

-ალბათ წაილო, არ შეეშლება ეს საკითხი მას, ხომ იცი რა ყაჩაღია.

-ამო, ნარდი გავაგოროთ, ამასობაში გიორგიც მოვა.

ამის თქმა იყო და, დიმიტრიმ დაინახა, როგორ ამოდიოდა დარეჯანის სასახლის გვერდით ამავალ ვიწრო აღმართზე გიორგი კალათით ხელში და გვერდით მოყვებოდა ... დავითის მოახლე გოგო ლელა.

-აბა ეხლა გვითხარი, რა დაიჭირე?

-მტკვრის ცოცხალია, ბატონო სულ ახლახანსაა დაჭერილი.

-ამ თევზზე არ გეუბნები, გიორგი, მე ორფეხა თევზზე გეკითხები!

ბიჭი განითლდა, ენა წაერთვა, ვერაფერი ვერ მოიფიქრა და თქვა:

-ჩვენი მეზობლის გოგოა, მოახლეთ მუშაობს.
 -და ვინაა მისი ბატონი, არ იცი? - მიუგო დავითმა
 -არ ვიცი ბატონო, საიდან უნდა ვიცოდე.
 -ხოდა ეხლა გეცოდინება, ეს გოგო ჩემი მოახლეა, კაი ბალ-
 ლია, ჩვენებურია, არ აწყენინო, თორემ საქმე ჩემთან გექნება.
 -არა ბატონო, ცუდი არაფერი მიკადრებია.
 -ხოდა ძალიან კარგი, კარგად თუ მოიქცევით, ერთი კარგა-
 დაც მოვილხინოთ, გამრავლდით და გაიხარეთ, ჩვენც მეტი რა
 გვინდა რა, არა ჩემო დიმიტრი?
 -ასეა, ჩემო დავით, მოყვრები გავხდებით, ვანო პაპაც გაიხა-
 რებს ამ სიბერეში.
 სანამ კაცები ნარდს თამაშობდნენ, გიორგიმ სუფრა გაშალა.
 -გიორგი, შვილო, ერთი იმ ოხერს დაუძახე, ჩვენი მეზობელი
 მარტიროზა რო არი, მაინც მეზობელია და საჭირო კაცია, ხარა-
 ზების ოსტატია და შენი უფროსია, ლუკმა პურს მაგის მეშვეო-
 ბით შოულობ, მიდი მიდი, ახალ ამბებსაც გავიგებთ, მაგი რო და-
 ლევს, ენა ეხსნება და ბევრ ისეთ რამეს ამბობს, რაც არ შეიძლება.
 გიორგი უმაღვე გავარდა ეზოში და ათი წუთის შემდეგ მო-
 ვიდა.
 -როო? რა გითხრა?- იკითხა დიმიტრიმ.
 -ხუთ წუთში მოვალო, - მიუგო გიორგიმ, და მართლაც დიდი
 დრო არ გასულა და კარების ნაცნობი ჭრიალი მოესმათ ეზოდან.
 ფანჯრიდან დაინახეს როგორ შემოვიდა ეზოში კოჭლი მარტი-
 როზა.
 -ო! მეზობელო კარისაო, სინათლე ხარ თვალისაო! - მიესალ-
 მა დიმიტრი.
 -ძალიან გამარჯობათ! თქვენი პურისა ჭამისა იყოს.
 -მობრძანდით ბატონო მარტიროზა, აგერ დაბრძანდით, რას
 მიირთმევთ, ჭაჭას თუ ღვინოს? - თვალი ჩაუკრა დიმიტრიმ და-
 ვითს.
 -ღვინო მირჩევნია, მიტო ჯან, ღვინოს მოვყავარ, ჭაჭას მივ-
 ყავარ... რა ვქნა დავბერდი, სულ ჯეელი ხომ არ ვიქნები ჰა, თქვენ-
 სავით, ეჰ რა ბიჭი ვიყავი ჯეელობაში რო იცოდეთ... ერთხელ ბი-

ძაჩემმა აქოფამ, მეფისა ჩვენისა ჰერეკლესა სოვდაგარი იყო ნამიყოლია სპარსეთში, ისპანში ვახ რა გოგო ჩავიგორე კალთა-ში, ვახ მე, ისეთი გოგო იყო, ძუძუს თავები როგორც ყურძნის თავები ქონდა, ვახ რა მიქნა... არა მეც უქენი, მარა ჩვენ ერთად ვქენით რაც ვქენით, გიორგი შენა შვილო რამდენი წლისა ხარ?

-ოცისა შევსრულდი, - მიუგო ბიჭმა.

-ხოდა, აი მეცა ამდენისა ვიყავ მაშინ, იმისთანა გოგო იმის მერე არ შამხვედრია...

-კაი ბატონო, მოგონებანი გარდასულ დღეთა კარგია, მარა დავბრუნდეთ დღევანდელობაში ბატონო ჩემო, დაილოცეთ, და-ლოცეთ ეს ჭერი.

მარტიროზამ დაილოცა ქართულად და სომხურად და გადაჰკრა ღვინო. სამ ჭიქაში უკვე ქინძი მოწყდა და ენაც გაეხს-ნა...

-რაო მარტიროზა, რას იძახიან, რა ხდებაო სამეფო კარ-ზეო?- ჩააცვიდა დიმიტრი.

-იძახიან რომა, რუსის ჯარს შენახვა უნდაო, მარა პრავიან-ტი და ფურაჟი არ ყოფნითო, მეფე კიდევ იძახის რომა ამას მე არ უნდა ვაკეთებდეთ და გადაანანილა ყფლისწულებზე... იძა-ხიან კიდევ რომა, თუ ასე გაგრძელდებაო და რუსის ჯარს მეფე ვერ შეინახავსო, მაშინო ლაზარევიო წერილს მისწერსო როსიის მეფესო და შეიძლება პოლკი უკან გააბრუნონო... კიდევ დავლევ რა, ისეთი გემო აქ, როგორც იმ გოგოს ძუძუებს ქონდა, ვახ რა ძუძუები ქონდა, აუფ...

-ძუძუებს თავი გაანებე მარტიროზა, თორემ შენსა ვართუ-შას ყველაფერს ვეტყვით, - უთხრა დავითმა და გადაიხარხარა.

-კიდევ რა ხდებაო? - არ ეშვებოდა დიმიტრი

-რა და, ბატონიშვილი ალექსანდრე გიორგის მოწინააღმდე-გეთა ბანაკში გადაბარგდაო და აჯანყებას აწყობსო, ბაბა-ხან-თან გაიქცა სპარსეთშიო, კიდევა ლენერალ ლაზარევს უთქვამს გიორგისთვის რომა თუ არ მოუვლით პოლკსაო, მაშინ მას და-კარგავთო...

-ეჰ, მოდით ჩემო კეთილო მეგობრებო, ერთი კარგი ლექსი უნდა გითხრათ, ჩემი არაა, ჩვენი საათ ნავას* დაწერილია, ერეკლეს კარის მგოსანი იყო, აღას ჯარისკაცებმა მოკლეს ბოლო შემოსევის დროს, აფსუს რა ლექსებს წერდა...

შუალამის ვარსკვლავით ცაში ხარ,
ლალის ვარდო, ყანაში ხარ, მკაში ხარ!
გაზაფხულის იასავით მთაში ხარ,
სანთური ხარ, ქამანჩა ხარ, ტაში ხარ,
ზღვის პირველი ჯეირანი, რაში ხარ!

განა შენა არ გყოლია მოძღვარი?
რაზედ მოჰკალ ჩემისთანა საჰყარი,
წამლისათვის მითხრეს შენი ჯადღვარი,
შენსა სახეს ვერ გადმოსწერს მხატვარი,
ინდოეთის ყალამის ნაყაში ხარ...

-მარტიროზა, როგორი ბიჭია ჩვენი გიორგი, ხომ არ გაბრაზებს?

-არა, კარგი ჯეელია, ეხლა მითხრა რომა რუსულის წერა-კითხვას ასწავლიან ჯარისკაცები, გამოადგება ცხოვრებაში, და მერე ვნახოთ, მე რუსეთში კაცი მყავს, იქნებ სამხედრო სამსახურში ჩავაყენოთ, იქნებ ლენერალი გახდეს, რა იცი... ცხოვრება თამაშია, მათ... თქვენთან ჯდომა კარგია, მარა დავიღალე...

-გიორგი მიიყვანე პატივცემული მარტიროზა სახლამდე, თორემ ამ სიბერეში კიდევ გაუხვევს ვინმე ძუძუებიან ქალბატონთან და მერე ვართუშა ცოდო არ იქნება? და მეგობრები ჩაბჟირდნენ სიცილ-კისკისში.

როგორც კი დაბრუნდა გიორგი სახლში, მეგობრებმა დაინყეს მიღებულ ამბებზე სჯა-ბაასი.

*საიათ ნავა (1712-1795) - საქართველოში მოღვაწე ეთნიკურად სომეხი პოეტი, აშული, მომღერალი.

-მე რას გეუბნებოდი, არ გახსოვს, შენ კიდევა, ქრისტიანი, ერთმორწმუნე ვართ და ჩვენ დასაცავად მოდიან. დაიმახსოვრე, ისე როგორც ძველ დროს ოსმალს და სპარსეთს, ასევე ეხლაც -რუსეთს თავისი საქმე აქვს აქ გასაკეთებელი და იყენებს თავის ერთმორწმუნეობას.

-არა და შენი და ჩემი ლამაზი თვალებისთვის შემოიყვანა ერთი პოლკი? ძნელი დრო დაუდგა ქართლ-კახეთს.. შენ კიდევ არ მიჯერებდი... - თქვა დიმიტრიმ.

-ვინ წარმოიდგენდა, რომ მოვლენები ასე წარიმართებოდა,- მიუგო დავითმა და ჩაფიქრდა...

მეგობრების ვარაუდი სულ მალე გამართლდა. ყველაფერი ზუსტად ისე წარიმართა, როგორც ისინი იძახდნენ.

გამოუვალ მდგომარეობაში მყოფმა მეფე გიორგიმ რუსეთის მთავრობის უფრო დასაინტერესებლად 1799 წლის 7 სექტემბრის გეორგიევსკის ტრაქტატის შესწორება ითხოვა - ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის ქვეშევრდომობაში შედიოდა, იგი როგორც საგარეო, ისე საშინაო საქმეებში რუსეთის მთავრობის მორჩილი იქნებოდა, ოღონდ გიორგისა და მის მემკვიდრეებს მეფის წოდება უნდა შეენარჩუნებინათ.

მაგრამ რუსეთის ჯარის საქართველოში შემოსვლამ (1799 წლის 26 ნოემბერი) ვერ გამოაკეთა ქართლ-კახეთის შერყეული სახელმწიფოებრივი მდგომარეობა. ასეთ ვითარებაში გიორგი XII დათანხმდა შეეზღუდათ 1783 წლის ტრაქტატით გათვალისწინებული მეფის უფლებანი. რუსეთის მთავრობა ხედავდა ქართლ-კახეთის სამეფოში შექმნილ კრიტიკულ მდგომარეობას და ამ სამეფოს სრული გაუქმებისათვის ხელსაყრელ მომენტს ელოდა. ახალი საუკუნის კარიბჭესთან იდგა 1801 წელი.

ეპილოგი

1800 წლის 22 დეკემბერს იმპერატორმა პავლე I ხელი მოაწერა ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიასთან შეერთების მანიფესტს, რითაც უხეშად დაარღვია გეორგიევსკის ტრაქტატი და მოახდინა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს, ქართლ-კახეთის ანექსია. აღსანიშნავია რამდენად ცინიკურად მოქმედებდა რუსეთის იმპერატორი ამ მანიფესტის ხელმოწერისას, ამ დროს მძიმედ ავადმყოფი მეფე გიორგი XII ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო, რუსეთის ხელისუფლებამ არ ჩათვალა საჭიროდ ეცნობებინა გიორგისთვის ამ მანიფესტის არსებობის შესახებ. არაფერი იცოდნენ ქართლ-კახეთის საელჩოშიც, სანქტ-პეტერბურგში. რუსეთის ხელისუფლებამ გადაწყვიტა დროებით გაესაიდუმლებინა ინფორმაცია ამ მანიფესტის არსებობის შესახებ და დაეცადა ხელსაყრელი მომენტისთვის მანიფესტის ოფიციალურად გამოსაქვეყნებლად.

1800 წლის 28 დეკემბერს გარდაიცვალა ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფე გიორგი XII, მის მემკვიდრედ და სამეფოს დროებით მმართველად გიორგის ვაჟი დავითი გამოცხადდა.

საქართველოში მყოფი რუსეთის წარმომადგენლები, არწმუნებდნენ დავითს, რომ იმპერატორი მას მალე დაამტკიცებდა მეფედ და გამოუგზავნიდა სამეფო რეგალიებს, როგორც ეს გეორგიევსკის ტრაქტატით იყო გათვალისწინებული, თუმცა ფარულად ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმებისთვის და მისი სრული ანექსიისთვის ემზადებოდნენ, ისინი მანიფესტის ოფიციალურ გამოქვეყნებას ელოდნენ მოქმედების დასაწყებად.

1801 წლის 18 იანვარს სანქტ-პეტერბურგში და მოსკოვში გამოქვეყნდა მანიფესტი ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიასთან შეერთების (ანექსიის) შესახებ. მანიფესტი არ გამოცხადებულა ტფილისში, რუსეთის ხელისუფლებამ გადაწყვიტა ჯერ აელო ხელისუფლება ტფილისში, ჩამოეცილებინა სამეფოს მართვისგან დავით XII, რომელიც სამეფოს გიორგი XII გარდაცვალების შემდეგ (28 დეკემბერი) მართავდა და მხოლოდ

ამის შემდეგ გამოცხადებინა ქართლ-კახეთის მოსახლეობისთვის სამეფოს ანექსიის შესახებ.

1801 წლის 24 მარტს უფლისწული დავითი ჩამოაშორეს ხელისუფლებას, მოგვიანებით კი დააკავეს და სანქტ-პეტერბურგში გადაასახლეს. ქართლ-კახეთის დროებით მმართველად დავითის ნაცვლად გენერალი ლაზარევი გამოცხადდა.

დავითის ხელისუფლებიდან ჩამოშორებამდე თორმეტი დღით ადრე შეთქმულებას ემსხვერპლა იმპერატორი პავლე I.

ქართლ-კახეთის სამეფოს საბოლოო ანექსიის საკითხის „მოგვარებას“ პავლეს მემკვიდრე იმპერატორი ალექსანდრე I შეუდგა. ახალმა იმპერატორმა გამოსცა ბრძანება „საქართველოს მართვის შესახებ“, სადაც ჩამოაყალიბა იმპერიის მთავარი მიზნები საქართველოში და მთლიანად სამხრეთ კავკასიაში, კერძოდ ეს მიზნები იყო: რუსეთის თვითმპყრობლობის განმტკიცება საქართველოში, ასევე საქართველოს ბუნებრივი წიაღისეულის ათვისება, გადასახადების შეგროვება, მართლწესრიგის დაცვა და სამხრეთ კავკასიის სხვა სამეფოების და სამთავროების დაპყრობა.

ამავდროულად ალექსანდრე I გადაწყვიტა გაეთამაშებინა პოლიტიკური ფარსი და ქართლ-კახეთის ანექსიის გასამართლებლად შექმნა კომისია, რომელსაც უნდა შეესწავლა შეეძლო თუ არა სამეფოს დამოუკიდებლად არსებობა, რა თქმა უნდა კომისიამ ისეთი გადაწყვეტილება გამოიტანა, როგორც იმპერიისთვის იყო ხელსაყრელი, დაასკვნა რომ ქართლ-კახეთს აღარ შეეძლო დამოუკიდებლად არსებობა და აუცილებელი იყო მისი იმპერიის შემადგენლობაში შეყვანა.

1801 წლის 12 სექტემბერს იმპერატორმა ალექსანდრე I გამოსცა მანიფესტი ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში შეყვანის (ანექსიის) შესახებ, რითაც მან გაიმეორა მისი წინამორბედის მსგავსი მანიფესტი.

ქართლ-კახეთის საელჩომ გამოაცხადა პროტესტი და გადასცა საპროტესტო ნოტა რუსეთის ხელისუფლებას, ანექსია გააპროტესტეს ასევე დიდმა ბრიტანეთმა და საფრანგეთმა, თუმცა ამას არავითარი შედეგი არ გამოუღია.

ავტორისაგან

ნოველაში ნახსენები გიორგი ივანეს-ძე შენგელიძე (1777-1817 წ.წ.) რეალური პიროვნებაა. ხსენებული ამბების შემდეგ ის შევიდა რუსულ სამხედრო სამსახურში, იპოვა თავისი დაკარგული ბიძა, დავით იოსების-ძე შენგელიძევი (შენგელიძე), (1757-1799 წ.წ.) რომელიც მსახურობდა ვიატკის მუშკეტერთა პოლკში და ახლდა ა. სუვოროვის ჯარებს შვეიცარიის ლაშქრობაში, გრენადერთა ბატალიონის მეთაურად და დაუდო სათავე შენგელიძეთა სამხედრო დინასტიას რუსულ ჯარში.

რუსეთის ფედერაციის სამხედრო-ისტორიულ არქივში დაცულია აზნაურ ეგორ (გიორგი) ივანეს-ძე შენგელიძევის (შენგელიძის) ნამსახურების ნუსხა, რომლითაც ირკვევა, რომ ის წარმოშობით საქართველოდან იყო და მსახურობდა სმოლენსკის ქვეითთა პოლკში. მონაწილეობდა 1812 წლის რუსეთის სამამულო ომში მაიორის ჩინით და განსაკუთრებული დამსახურებისთვის დაჯილდოვდა ოქროს იარაღით „მამაცობისათვის“. 1817 წელს მსახურობდა პოლკოვნიკის ჩინით სმოლენსკის ქვეითთა პოლკში.

მისი შვილი - ვლადიმერი (გ. 1869), მსახურობდა სასაზღვრო დაცვაში კაპიტნის ჩინით.

მისი შვილიშვილი - ვსევოლოდი (1853-1909), მსახურობდა პოლკოვნიკის ჩინით სასაზღვრო ჯარების ბრიგადის მეთაურის თანაშემწედ.

დაჯილდოებული იყო რუსეთის ორდენებით:

„ნმ.ანას, IV (მამაცობისთვის-1877) და III ხარ.(1885);

„ნმ.სტანისლავის, III (მახვილებითა და ბაფთით-1879) და II ხარ.(1900);

„ნმ.ვლადიმერის, IV (ბაფთით XXV წლიანი უმნიკვლო სამსახურისთვის-1901).

მისი შვილთაშვილები-ვლადიმერი (პორუჩიკი) და ევგენი (პრაპორშჩიკი) მონაწილეობდნენ 1914-1918 წლების პირველ მსოფლიო ომში და დაიმსახურეს საბრძოლო ჯილდოები.

შენგელიძეების გვარის შთამომავლები დღესაც ცხოვრობენ საგარეჯოს რაიონში.

თეიმურაზ II (1700-1762),
კახეთის გამგებელი 1709-1715, მეფე 1733-1744,
ქართლის მეფე 1744-1762
ერეკლე II (1720-1798),
1744-1762 წლებში კახეთის, 1762—1798 წლებში
ქართლ-კახეთის მეფე,
გიორგი XII (1746-1800),
ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფე (1798—1800),
დავით ბატონიშვილი (1767-1819)
ქართლ-კახეთის სამეფოს გამგებელი 1800-1801 წწ.

სერგეი ლაშკაროვი (ლაშქარაშვილ-ბიბილური)
(1739-1814)

მიხეილ დანაუროვი (დონაური)
(1757-1817)

ივანე კუტაისოვი (კიკიანი)
(1759-1834)

ეკატერინე II
(1729-1796)

რუსეთის იმპერატრიცა 1762-1796 წწ.

პავლე I
(1754-1801)

რუსეთის იმპერატორი 1796-1801 წწ.

ალექსანდრე I
(1777-1825)

რუსეთის იმპერატორი 1801-1825 წწ.

ავტორის შესახებ

მამუკა ჯემალის-ძე ბიოგრაფია

დაიბადა 1963 წლის 21 ნოემბერს ცნობილი სამხედრო იურისტის - ჯემალ გოგიტიძის ოჯახში.

1980 წელს დაამთავრა ქ.თბილისის № 64 რუსული საშუალო სკოლა.

1985-1991 წწ. მსახურობდა ოფიცრად საბჭოთა არმიაში (ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქში).

1991 წელს მსახურობდა საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან ჯარში - ეროვნულ გვარდიაში.

1992-2010 წლებში მსახურობდა საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში. 28 წელი იმსახურა შეიარაღებულ ძალებში. არის თავდაცვის ძალების ვეტერანი. ქართულ ჯარში სხვადასხვა დროს ეკავა რიგი საპასუხისმგებლო თანამდებობა.

2010 წლის მაისიდან მუშაობს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სსიპ დაცვის პოლიციის დეპარტამენტის დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და ეროვნული საგანძურის დაცვის სტრუქტურაში. აქვს ოთხი უმაღლესი განათლება.

1992 წელს დაამთავრა სულხან-საბა ორბელიანის სახ. თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტის რუსული ფილოლოგიის ფაკულტეტი (დაუსწრებლად);

1996 წელს - უშიშროების სამინისტროს აკადემიის ოპერატიული ფაკულტეტი;

1999 წელს - გაერთიანებული სამხედრო აკადემიის სახმელეთო ფაკულტეტი (სასაზღვრო ძალების სამეთაურო-საშტაბო სპეციალიზაციით (ექსტერნად).

2002 წელს - უკრაინის თავდაცვის ნაციონალური აკადემიის ოპერატიულ-ტაქტიკური ფაკულტეტი.

2006 წლის 17 აპრილს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია ივანე ჯავახიშვილის სახ.თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში თემაზე „ქართველი ოფიცრები რუსეთის იმპერიის არმიაში XVIII-XIX სს.დასაწყისში“ პირველმა ქართველი ისტორიკოსებიდან ძირფესვიანად შეისწავლა რუსეთის არმიის ქართველი ეროვნების ოფიცერთა სამხედრო სამსახური.

ისტორიის დოქტორი, მამუკა გოგიტიძე არის 130-ზე მეტი სამეცნიერო სტატიის, მათ შორის 19 მონოგრაფიის (1 დამხმარე სასწავლო სახელმძღვანელოს), ავტორი საქართველოს და კავკასიის სამხედრო ისტორიის საკითხებში. არჩეულია საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრად (2013), არის რამოდენიმე დისერტაციის ოპონენტი, მრავალი მონოგრაფიის სამეცნიერო რედაქტორი, რეცენზენტი, სამხედრო კონსულტანტი და რამოდენიმე სამეცნიერო გრანტის მფლობელი. პერიოდულად გამოდის საქართველოს ცენტრალური ტელევიზიით, სადაც აშუქებს საქართველოსა და კავკასიის სამხედრო ისტორიის საკითხებს.

2007-2010 წლებში საქართველოს საპატრიარქოს რადიო „ივერიაზე“ მიჰყავდა საავტორო სამხედრო-პატრიოტულ გადაცემათა ციკლი „სადაურსა სად წაიყვან...“ სადაც მის მიერ არის მომზადებული 200-ზე მეტი რადიოგადაცემა.

2015 წლის 29 დეკემბერს არჩეულ იქნა საქართველოს ეროვნულ მეცნიერებათა აკადემიის სამხედრო მეცნიერების საბჭოს წევრად.

2017 წლიდან საქართველოს სამხედრო ისტორიის საზოგადოების თანადამფუძნებელია და მისი პირველი თავმჯდომარე.

2018-2020 წლებში იყო მონვეული ლექტორი საქართველოს სამხედრო ხელოვნების საგანში დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნულ თავდაცვის აკადემიაში.

არის სამამულო და საზღვარგარეთის რიგ სამხედრო - სამეცნიერო ჟურნალების სარედაქციო საბჭოების წევრი, „ქართული სამხედრო-ენციკლოპედიური ლექსიკონის“ ავტორი, შემდგენელი და სამუშაო ჯგუფის წევრი (2017), ენციკლოპედია „საქართველოს“ მთავარი სამეცნიერო რედაქციის სამხედრო კონსულტანტი. მისი

გვარი შესულია ქართულ ბიოგრაფიულ ლექსიკონში და ცნობილ ქართველთა ლექსიკონში.

2018 წელს აქტიური შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითმა კავშირმა მიანიჭა - „ქართული კულტურის ამაგდარის“ ნოდება და 2022 წელს „მშვიდობის ალამდარის“ ნოდება. 2018 წელს აქტიური შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითმა კავშირმა წიგნისათვის „საქართველოს 100 ბრძოლა“ (დამხმარე სახელმძღვანელო) მიანიჭა ილია ჭავჭავაძის სახელობის პრემია. საქართველოს პრეზიდენტის ე.შეგარდნაძის განკარგულებით - „ახალგაზრდა თაობის სამხედრო-პატრიოტული სულისკვეთებით აღზრდასა და საქართველოს სკაუტების ეროვნული ორგანიზაცია „შეგარდენის“ დაფუძნებაში შეტანილი პირადი წვლილისათვის, ნაყოფიერი სამეცნიერო-კვლევითი და საქველმოქმედო საქმიანობისათვის“ დაჯილდოებულია „ღირსების“ ორდენით (01.06.2003), საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ილია II მიერ - „ახალგაზრდა თაობის სამხედრო-პატრიოტული სულისკვეთებით აღზრდასა და საქართველოს ეკლესიის წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის“ დაჯილდოებულია წმინდა გიორგის მედლით (30.04.2008).

განსაკუთრებული ღვაწლისათვის შეტანილს საქართველოს სამხედრო ისტორიის საზოგადოების შექმნის და სამხედრო ისტორიის პოპულარიზაციის საქმეში, არჩეულ იქნა ბაგრატიონთა სამეფო სახლის ერეკლე მეორის სამეფო ორდენის დარბაზის წევრად და დაჯილდოვდა ერეკლე მეორის ორდენით (14.09.2020).

დაჯილდოებულია სასაზღვრო ძალების მედლით - „სასაზღვრო ძალების აღმშენებლობის და განვითარების საქმეში ღირსეული წვლილის შეტანისათვის“ (1999), თავდაცვის სამინისტროს უწყებრივი მედლით - უმნიკვლო სამსახურისათვის (III ხარ.-2008) და შსს სამკერდე ნიშნით 10 წლის უმნიკვლო სამსახურისათვის (2020). მიღებული აქვს უკრაინის სასაზღვრო ჯარების ორი უწყებრივი ჯილდო.

2021 წლის 20 მაისს არჩეულია ჯუმბერ ლეჟავას სახელობის მეცნიერებათა მრავალპროფილიანი საერთაშორისო აკადემიის აკადემიკოსად.

სარჩევი

ერეკლეს გარეშე.....	3
გიორგის მეფობა	7
ტფილისის ზეცა	15
რუსეთის მზაკვრული გეგმები	26
საქართველოს საქმეები	43
მარტიროზას ამბები	52
ეპილოგი	58
ავტორისაგან	60
ავტორის შესახებ	64

www.mtsignobari.ge

დაიბეჭდა შპს „მნიგნობარის“ სტამბაში

0102, ქ. თბილისი, კიევის ქ. №10; ტელ.: 294 05 71